

**МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ
ТА ІНФОРМАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ КЕРІВНИХ КАДРІВ
КУЛЬТУРИ І МИСТЕЦТВ
Інститут сучасного мистецтва
Кафедра вокального мистецтва**

Анотація до творчого проєкту

«МУЗИЧНІ ДІАЛОГИ: УКРАЇНА-ПОЛЬЩА»

на здобуття освітнього ступеня магістр

Виконала здобувачка вищої освіти
II курсу групи ММВ-21-22
спеціальності 025 «Музичне мистецтво»
освітньої програми «Сольний спів»
Завадько Марія Вікторівна

Керівник творчого проєкту
кандидат мистецтвознавства
Серова Олена Юріївна

Рецензент:
кандидат мистецтвознавства, доцент,
Левко Вероніка Іванівна

Допустили до захисту
Протокол засідання кафедри
від «__» _____ 20__ р. №__

В. о. завідувача кафедри
вокального мистецтва
доц. Л. П. Макаренко _____

Київ – 2023

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1 УКРАЇНСЬКА ТА ПОЛЬСЬКА МУЗИКА В РАКУРСІ МИСТЕЦЬКОГО ДІАЛОГУ	6
1.1. Еволюція музичного мистецтва України та Польщі у кроскультурній взаємодії... ..	6
1.2. Культурно-мистецька взаємодія України та Польщі на сучасному етапі	11
1.3. Пісенна творчість та вокальні школи України та Польщі.	17
РОЗДІЛ 2. ОБҐРУНТУВАННЯ ТА АНАЛІЗ ТВОРЧОГО ПРОЄКТУ «МУЗИЧНІ ДІАЛОГИ: УКРАЇНА-ПОЛЬЩА»	27
2.1. Розробка та етапи підготовки творчого проєкту	27
2.2. Особливості репертуару у творчому проєкті.	31
ВИСНОВКИ.....	55
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	57
ДОДАТКИ.....	61

ВСТУП

Актуальність теми творчого проєкту. Дослідження культурно-мистецької взаємодії, особливо між країнами, які є особливо близькі в історичному сьогоденні, є актуальним і має значення з різних поглядів. В контексті творчого проєкту «Музичні діалоги: Україна-Польща» це набуває специфічної актуальності через такі чинники, як, передусім, сприяння поглибленню міжкультурного розуміння, адже саме музика є потужним засобом, який може проникнути через мовні та культурні бар'єри. Музика може об'єднувати людей навіть при великому розмаїтті культурних особливостей. Також уміння розуміти та визнавати культурні відмінності важливо для збереження та вдосконалення культурного спадку кожної країни. Музичні діалоги можуть бути засобом передачі цього спадку, а також можуть сприяти творчій взаємодії музикантів обох країн, створюючи нові, унікальні твори мистецтва, які відображають спільні аспекти та різноманіття культур.

Питання, які піднімаються в нашому творчому проєкті, стосуються актуальної та цікавої з різних точок зору теми діалогу музичних культур двох країн – України та Польщі. На етапі вибору теми нас зацікавив саме той аспект, що зв'язок між культурами та історією двох країн може стати основою для оригінального творчого проєкту. Розгляд історії взаємодії між Україною та Польщею через призму музики, на наш погляд, може виявитись корисним не лише в музичній сфері, а й поглибити розуміння і взаємодію між обома культурами взагалі. У контексті глобалізації як провідної тенденції розвитку сучасного світу, тема музичного діалогу між Україною та Польщею стає ще більш важливою та актуальною. Глобалізація призводить до зближення культур і сприяє обміну ідеями, включаючи музичні. Проєкт може стати спробою відзначити унікальність музичних традицій України та Польщі в умовах глобального культурного розмаїття, а також – послужити основою для подальших спільних творчих колаборацій між музикантами обох країн, що сприятиме культурному обміну та взаєморозумінню.

Всі ці аспекти можуть зробити внесок у розбудову взаємовідносин та взаєморозуміння між Україною та Польщею в умовах сучасного глобального світу. Саме музичні проєкти такого роду можуть служити інструментом культурної дипломатії, сприяючи зміцненню добросусідських та міждержавних відносин через мистецтво.

Мета творчого проєкту «Музичні діалоги: Україна-Польща» – висвітлити історичні та сучасні зв'язки між мистецтвом та культурою України та Польщі через призму музики.

Для досягнення поставленої мети було поставлено такі **завдання**:

- дослідити еволюцію професійного музичного мистецтва України та Польщі у кроскультурній взаємодії;
- визначити особливості культурно-мистецької взаємодії України та Польщі на сучасному етапі;
- виявити спільні та відмінні риси пісенної творчості та вокальних шкіл України та Польщі;
- розробити сценарій та підготувати творчий проєкт «Музичні діалоги: Україна-Польща» у вигляді сольного концерту;
- проаналізувати вокальні твори програми творчого проєкту «Музичні діалоги: Україна-Польща»

Об'єкт дослідження – музичне мистецтво України та Польщі в ракурсі кроскультурної взаємодії.

Предмет дослідження – концертний репертуар творчого проєкту «Музичні діалоги: Україна-Польща» що складається з трьох українських вокальних творів («Два вікна», «На острові чекання», «Україна»), двох польських вокальних творів («Aleja Gwiazd», «Wajka»), двох народних пісень (лемківської «Ой, верше, мій верше» та польської «Oj ty rzeko») та вокальної композиції, яка є спільною для обох музичних культур («Гей, соколи»)

Для досягнення поставленої мети на всіх етапах роботи над творчим проєктом використовувались такі методи: *джерелознавчий метод* – при дослідженні літератури за тематикою проєкту; *культурологічний підхід* – для

характеристики музичної культури Польщі та України; *історичний підхід* – для аналізу історичних процесів взаємодії музичної культури Польщі та України; *проектний метод* – для формування ідеї та реалізації творчого проєкту «Музичні діалоги: Україна-Польща»; *музично-аналітичний метод* – для аналізу пісенних композицій, які увійшли до концертного репертуару творчого проєкту.

Апробація результатів творчого проєкту: взято участь у XV Всеукраїнської науково-практичної конференції «Культурно-мистецьке середовище: творчість та технології» (19 жовтня 2023 року, м. Київ, НАКККіМ, вул. Лаврська, 9)

Публікація: Завадько М. В. Відродження старих композицій з подихом сучасності. *Культурно-мистецьке середовище: творчість та технології* : матеріали XV Всеукр. наук.-практ. конф. / М-во культ. України та інформ. політики ; Нац. акад. кер. кадрів культ. і мистец. ; Наук. тов. студ., асп., доктор. і молод. вч. (Київ, 19 жовтня 2023 р.). Київ : НАКККіМ, 2023. С. 149-150.

Структура роботи: робота складається зі вступу, двох розділів, семи підрозділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг роботи становить 69 сторінок, з них основного тексту – 54 сторінки.

РОЗДІЛ 1

УКРАЇНСЬКА ТА ПОЛЬСЬКА МУЗИКА В РАКУРСІ МИСТЕЦЬКОГО ДІАЛОГУ

1.1. Еволюція музичного мистецтва України та Польщі у кроскультурній взаємодії.

Історія музичного мистецтва України та Польщі була тісно пов'язана протягом багатьох століть, відбиваючи багатство культурної спадщини обох країн. Обидва народи мають давні музичні традиції, що розвивалися під впливом як спільних, так і відмінних історичних, соціальних та культурних чинників.

Основою для формування музичної культури в Україні та Польщі стала епоха Середньовіччя. У цей час в християнській традиції було започаткувало жанри хорової музики, що використовувалась у церковних обрядах. Українська та польська церковна музика мала свої особливості, але при цьому обидві традиції тяжіють до спільних східно-європейських (зокрема – балканських та давньоруських) коренів.

В епохи Відродження та Бароко обидві країни стикалися з впливом італійської та австро-німецької музичних культур. Польща, будучи досить розвиненою на той час в політичному аспекті монархічною магнатською державою, приваблювала багатьох композиторів та музикантів із різних куточків Європи. Це сприяло розвитку різноманітності стилів та жанрів. Україна на той час перебувала під впливом сусідніх держав (в тому числі – і самої Польщі), але спромоглася зберегти свої унікальні елементи національної музичної ідентичності.

У XIX столітті, під час розвитку музичного напрямку романтизму, національні тенденції почали активно розвиватися в обох країнах. Українські

композитори, такі як Микола Лисенко, Михайло Вербицький та Семен Гулак-Артемівський, прагнули висловити національні теми у своїх творах. У Польщі також виникла потреба у вираженні національного духу, і композитори, такі як Фредерік Шопен та Станіслав Монюшко, зробили свій внесок у формування польської музичної ідентичності.

У ХХ столітті обидві країни зіткнулися із важкими історичними подіями, такими як дві світові війни та радянська окупація. Ці події істотно вплинули на розвиток музичного мистецтва, привнесли до нього нові теми та напрямки. Українська та польська музика стала відображенням національної історії, боротьби за незалежність та надії. Події початку ХХ століття, такі, як Перша світова війна та Громадянська війна у Росії, також вплинули на музичне мистецтво обох країн. Україна у період Радянського Союзу стикалася з тиском національної ідентичності, і багато композиторів змушені були відповідати соціалістичним канонам і були обмежені у можливостях творчого та культурно-ідентичного прояву у своїх творах. Проте деякі художники, такі як Борис Лятошинський, знаходили способи зберегти українську музичну мову і в умовах жорстких обмежень. У Польщі після Другої світової війни національна музична сцена також стикалася з труднощами через соціалістичний режим. Однак, незважаючи на політичні та соціальні виклики, польські композитори продовжували створювати музику, що відображає їх національну самобутність. Наприклад, Кшиштоф Пендерецький став одним із провідних авангардних композиторів сучасної академічної музики, чії роботи здобули визнання у світі.

З розпадом Радянського Союзу та соціалістичних режимів у 1991 році як для України, так і для Польщі відкрилися нові горизонти у розвитку музичної культури. В умовах незалежності музиканти та композитори обох країн отримали свободу вираження та можливість відновити та розвивати свої національні музичні традиції. Сьогодні музична сцена в Україні та Польщі багата на різноманітність стилів та жанрів. Традиційні народні елементи інтегруються в сучасні твори, а музиканти з обох країн активно співпрацюють

на світовій мистецькій арені, сприяючи обміну культурним досвідом та багатством музичної спадщини обох націй.

Польські композитори XIX століття мають довгу та багату історію взаємодії з Україною, і їхня музична спадщина залишила помітний слід в обох культурах. Розглянемо кількох польських композиторів, чиї творчі внески пов'язані з Україною. Наприклад, творчість Станіслава Монюшка (1819–1872), одного із великих польських композиторів та диригентів, часто включала елементи народної музики, у тому числі тієї, яка притаманна українській культурі. Монюшко також написав кілька хорів та опер на українські тексти. Так само і Генрік Гуревич (1835–1898), польський композитор та диригент, виявив інтерес до української музичної традиції. Його опери та оркестрові твори були натхненні фольклором та культурою Східної Європи, включаючи Україну.

В XX-XXI столітті мистецький діалог польських композиторів з Україною так само розвивався. Наприклад, Кароль Шимановський (1882–1937), один із найвизначніших польських композиторів, був родом з України. Він народився в с. Тимошівка Київської губернії, і потім проживав у Єлисаветграді (зараз – Кропивницький), де вчився грі на фортепіано у Густава Нейгауза. А до Польщі переїхав лише у 19 років, але часто й після переїзду відвідував родинний маєток в Єлисаветграді, де «працював, зокрема, у музичному відділі Народного комісаріату освіти, брав участь у концертах, виступав у пресі» [26]. Серед творів, написаних композитором під час перебування в Україні, найвідомішими є Друга симфонія (1910), Третя симфонія (1916), Перший скрипковий концерт, фортепіанні цикли «Міфи» (1915) та «Маски» (1916). Відомо, що у паризькій прем'єрі його балету «Гарнасі» головну роль грав українець за походженням Серж Лифар. Кшиштоф Пендерецький (1933–2020), польський композитор та диригент, був відомий своїм впливом на сучасну академічну музику, зокрема – українську. Його творчість охоплює різні жанри, він також був активним громадським діячем. У своїх творах Пендерецький іноді звертався до історії та культури

України, порушуючи питання про свободу та справедливість. Багато хто з сучасних українських композиторів-авангардистів зазнали впливу Пендерецького, зокрема – Мирослав Скорик, Євген Станкович. Пендерецький часто давав концерти як диригент в Львівській та Київській філармоніях. А також як диригент виконував музику своїх українських колег в Польщі. Також і творчість композитора Збігнева Прихоцького (1955–2014) відображає теми східноєвропейської культури, включно з українськими мотивами. Він зробив значний внесок у польську та світову музичні традиції, і був відомий своїми симфоніями, оркестровими творами та камерною музикою. Ці композитори не лише втілювали свої унікальні творчі ідеї, а й сприяли збагаченню музичної спадщини України та Польщі, утворюючи мости між двома народами через мову музики.

Серед видатних український митців – велика кількість композиторів польського походження, що було обумовлено перебуванням частини територій сучасних України та Польщі у межах однієї держави. Серед них варто відзначити Сергія Борткевича – композитора і диригента, що створював музику у різних жанрах, включаючи симфонії, камерні ансамблі, хорові твори та музику для фільмів. Також митець проявляв активну громадську позицію і працював у галузі музичної освіти. Його творчість часто відображає українські національні мотиви та фольклорні елементи. Композитором було написано близько 70-ти творів, проте добрий десяток з них було втрачено і не знайдено до сих пір. За радянських часів творчість С. Борткевича фактично перебувала під забороною. Але сьогодні творчість цього несправедливо забороненого композитора поступово стає предметом дослідження музикознавців, а його музику часто включають до свого концертного репертуару численні українські музиканти. Зокрема, у 2001 році в Україні була здійснена прем'єра його Симфонії ре-мажор, ор. 52 під назвою «З моєї Батьківщини», а пізніше – було вперше виконано також і його Перший фортепіанний концерт.

Не менш значущою особистістю польського походження є також Станіслав Людкевич – польсько-український композитор та диригент.

Людкевич здобув музичну освіту у Кракові та Львові, написав декілька симфоній, концертів для фортепіано, творів для оркестру та хору. Його музика поєднувала у собі елементи романтизму та національних польських та українських мотивів. Крім своєї діяльності у галузі композиції, Людкевич також займався диригуванням. Він був активним учасником музичного життя свого часу і зробив значний внесок у розвиток музичної культури як у Польщі, так і на території сучасної України. Серед творів найвідомішими є: «Вільній Україні», «Останній бій», «Вічний революціонер», кантата-симфонія «Кавказ» на вірші Тараса Шевченка, симфонічна поема «Каменярі».

Не можна не згадати Михайла Вербицького, автора музики до Державного Гімну України, що також має Польське походження. Священик УГКЦ, композитор та хоровий диригент, віртуоз-гітарист, автор творів «Іже херувими», «Отче наш», світських пісень «Дай, дівчино», «Поклін», «Де Дніпро наш», «Заповіт» [31]. 1847 року, звернувшись до релігійної музики, М. Вербицький пише повну Літургію для мішаного хору (до речі, яка і сьогодні звучить у багатьох греко-католицьких храмах західної частини нашої країни).

Наприкінці 1940-х років, коли в Україні поживавлюється театральне життя, М. Вербицький одразу починає писати музичні номери для українських театральних вистав. У той період на театральних сценах Львова та Галичини ставилися п'єси українських, польських, французьких та австро-німецьких авторів.. В цілому, М. Вербицький написав музику до більш ніж двадцяти спектаклів.

Творча спадщина українських композиторів польського походження досить багатогранна і є частиною формування культурної ідентичності української нації засобами музичного мистецтва, відповідно прослідковується вагомий вплив польської та європейської музичної концепції на формування власне української композиторської та виконавської школи.

Кроскультурна взаємодія між Україною та Польщею має глибоке історичне коріння, і вона продовжується в сучасному контексті, формуючи багатий культурний пейзаж обох країн. Взаємодія відбувається на різних рівнях, включаючи мову, мистецтво, кулінарію, релігію, освіту та багато іншого. Історична взаємодія обумовлена тим, що обидві країни тривалий час перебували під впливом спільних історичних подій, як, наприклад, тривале перебування у межах однієї держави – Речі Посполитої і перманентне територіально межуюче розташування. Ця взаємодія створила подібність у культурі, традиціях та мовних особливостях. Україна та Польща перманентно здійснює обмін мистецтвом та літературою, збагачуючи одна одну. Такі історичні постаті, як, наприклад, письменники – Тарас Шевченко та Юзеф Ігнаці Потоцький, залишили свій слід у літературі обох країн.

Кроскультурна взаємодія України та Польщі продовжується еволюціонувати, збагачуючи обидві культури та сприяючи різноманітності у європейському контексті. Воно є невід'ємною частиною історичного, соціального та культурного розвитку обох націй.

1.2. Культурно-мистецька взаємодія України та Польщі на сучасному етапі.

Проблеми міжкультурних зв'язків набувають все більшої актуальності у сучасній глобалізаційній системі міжнародних відносин і стають предметом історичних, політичних та культурологічних досліджень у регіональному та державному вимірах. Українські вчені визначають міжнародне культурне співробітництво як форму політичної культури в мультикультурному середовищі, спрямовану на гармонізацію відносин між різними суб'єктами міжнародної взаємодії.

Під двостороннім культурним співробітництвом слід розуміти взаємовідносини двох незалежних держав, учасників міжнародних відносин у

сфері інтелектуальної та творчої діяльності людини. Пріоритетними напрямами міжнародного співробітництва Польщі та України в культурній галузі є «гастрольна та виставкова діяльність, підготовка та стажування працівників культури, спільне виробництво культурних цінностей, культурних благ та обмін ними, реставрація унікальних пам'яток історії та культури тощо» [18].

Загальна історія України та Польщі налічує багато конфліктних, часто трагічних подій, які досі впливають на їхні двосторонні відносини та зовнішню політику: Українсько-польська війна 1918-1920 рр., Волинська трагедія 1943 р., депортації українського населення з території Польщі 1944-1947 рр., акція «Вісла» 1947 р. Тому для цих держав культура була нейтральною сферою примирення українського та польського народів.

Проте, вже з 1990-х років і до сьогодні українсько-польські культурні відносини стрімко розвиваються. Як вказує дослідник культурної взаємодії обох країн М. Літвин, «сучасна культурна співпраця України та Польщі відбувається відповідно до “Договору між Урядом України та Урядом Республіки Польща про співробітництво у справі охорони та повернення втрачених та незаконно переміщених під час Другої світової війни культурних цінностей” від 25 червня 1996 р., “Договору між Урядом України та Урядом Республіки Польща про співробітництво у галузі культури і науки”, а також низкою угод та протоколів між профільними відомствами обох держав» [18]. Відповідно до цих документів, провідними напрямками культурної співпраці України та Польщі є: «обмін художніми колективами у рамках міжнародних музичних та театральних фестивалів, художніх, кінематографічних та інших великих культурних заходів; організація та підтримка гастрольної діяльності артистів та колективів; провадження музейно-виставкової діяльності; підтримка прямих зв'язків між театрами, концертними організаціями, музеями, центрами народної та художньої творчості; підтримка культурних заходів національних меншинств (поляків- в Україні, українців в Польщі)» [18].

Українську культуру у Польщі презентують на різних фольклорних та музичних фестивалях. Це – фестивалі української культури у Сопоті, «Українська весна» у Познані, фестивалі української культури «На Івана, на Купала» та «Підляська осінь», фестиваль «Битівська ватра» у Битові, фестиваль української культури Е-Коломия в Гурові Ілавецькому, «Український молодіжний ярмарок» у Гданську; лемківський етнографічний фестиваль «Лемківська Ватра» у Ждині, «Україна у центрі Любліна», «Україна УТУА!» у Вроцлаві, Дні української музики у Варшаві, а також дні української культури в Щецині, Гижицьку, Ольштині та інших містах; Український рок-огляд у Венгожеві; Дитячий фестиваль української культури в Ельблонзі та багато інших заходів, що організовані за підтримки Об'єднання українців у Польщі, офіційної влади та громадських організацій України та Польщі [15]. З 2004 р. з'явилася нова форма проведення фестивалів в Україні та Польщі – Європейські дні добросусідства на українсько-польському кордоні. У рамках Днів добросусідства відбуваються різноманітні форуми, майстер-класи, конференції, музично-мистецькі вистави, ярмарки народних ремесел, а також – різні творчі заходи для дітей з обох країн.

За думкою українських дослідників сучасного польсько-українського фестивального руху, «фестивалі української культури в Польщі з початку ХХІ ст. перестають бути виключно культурно-мистецькими заходами, з кожним роком до них привносять нові складові: спортивні, гастрономічні, екологічні, що сприяє підтримці української національної меншини в Польщі, пізнанню України, її культури, зокрема сучасної, подоланню стереотипів та формуванню позитивного іміджу українців серед поляків» [29].

В Україні також проводиться низка фестивалів, учасниками яких постійно стають різноманітні польські мистецькі колективи: фестиваль польської культури в Україні, міжнародний фестиваль польської культури «Райдуга Полісся» у Житомирі, обласний фестиваль польської культури у Вінниці, фестиваль «Польська осінь» у Донецьку (проводився до початку

повномасштабного вторгнення росії), обласний фестиваль у Романові на Житомирщині, фестиваль у Миколаєві, Дні Кракова у Львові тощо.

Важливим проектом, що об'єднав музикантів з України та Польщі, став українсько-польський джазовий фестиваль «Jazz bez», що проводиться з 2001 року в 15 містах України та Польщі (Львів, Одеса, Київ, Луцьк, Харків, Тернопіль, Івано-Франківськ, Рівне, Севастополь, Перемишль, Люблін, Санок, Новиці, Ярослав та Білосток) [36].

Активно розвивається також і гастрольна діяльність польських музикантів, що працюють в різних жанрах та стилях естрадної і академічної музики. Заходи за участю польських артистів відбуваються переважно за підтримки Польського інституту у Києві та Посольства Польщі у Україні.

Виставкова співпраця є однією зі складових успішної культурної співпраці України та Польщі. Така співпраця здійснюється як у рамках фестивалів, днів культури та інших спільних заходів, так і в окремих мистецьких подіях. Найбільш поширеними видами виставок, за допомогою яких відбувається знайомство українського народу з культурою Польщі, а поляків з українською культурою, є виставки образотворчого мистецтва (персональні, колективні та спільні), фотовиставки, музейні та присвячені спільній історії виставки, а також виставки, присвячені окремим діячам історії, мистецтва, культури обох держав. Іноді виставки презентують результати культурної українсько-польської співпраці. Так, у грудні 2007 р. містами України проходила рідкісна фотовиставка, підготовлена фахівцями польської школи реставрації. Експозиція була у Львові, а до цього протягом місяця її можна було побачити у Києві, у Національному заповіднику «Софія Київська». На виставці були представлені фотографії, що ілюструють процес реставрації одного з найцінніших пам'яток української культури — Царських Воріт, виготовлених українськими майстрами у XVIII ст.

Кульмінацією культурного співробітництва України та Польщі у період 2000-2012 рр. стало дві події: проведення Року Польщі в Україні (2004 р.) та Року України у Польщі (2005 р.). Рік Польщі в Україні проходив з 30 березня

2004 по березень 2005 р. і у культурному вимірі став найбільшою акцією першого десятиліття XXI ст., яка представила широкому загалу України досягнення культури Польщі. Для Польської держави 2004 р. став важливим у новітній історії: Польща стала рівноправним членом Європейського Союзу, а її відносини з Україною вийшли на новий рівень. 30 березня 2004 року у Національній опері України за участю президентів обох країн Л. Кучми та О. Кваснівського відбулася урочиста церемонія відкриття Року Польщі в Україні. Згідно з Програмою «Рік Польщі в Україні: в ім'я об'єднаної Європи» пройшов зі 135 заходами в різних сферах життя, близько 100 заходів пройшли у галузі освіти, науки культури, спорту. Учасниками стали мешканці різних українських міст: Житомира, Львова, Вінниці, Луцька, Луганська, Миколаєва, Тернополя, Чернігова, Сум, Ужгорода, Кременця, Дрогобича, Рівне [28].

Відповіддю на Рік Польщі в Україні стало проведення Року України в Польщі, основні заходи якого відбулися у Варшаві, Кракові, Гданську з 11 квітня 2005 по 13 травня 2006 р. Відповідно до Програми заходів Року України в Республіці Польща у культурній сфері відбулося понад 32 офіційні події. Проведення Року Польщі в Україні та відповідь у вигляді Року України в Польщі сприяли становленню нового етапу розвитку стратегічного партнерства країн у культурному вимірі. Акції такого роду, незважаючи на скептичне ставлення до них, перш за все, стимулюють зростання зацікавленості в міжособистісних контактах та культурно-гуманітарному співробітництві. Протягом цих двох років йшов активний культурний взаємообмін між Україною та Польщею з метою подолання історичних стереотипів, налагодження контактів на всіх рівнях співробітництва, розкриття культурного потенціалу обох держав.

З ініціативи ЮНЕСКО 2010 рік було оголошено Всесвітнім роком Шопена. За підтримки Польського інституту в Києві, Посольства Республіки Польща в Україні та Міністерства культури та туризму України протягом року проведено більше 40 заходів, присвячених 200-річчю від дня народження Ф. Шопена. У рамках розробленої Польським інститутом у Києві та

Міністерством культури та туризму України програми різноманітні концерти, лекції, виставки відбулися у 19 містах України [25].

Безумовно, важливою подією, яка зблизила Україну та Польщу, було проведення Чемпіонату Європи з футболу «Євро-2012». Це спортивне свято супроводжувалося низкою культурних заходів. Зокрема, протягом 2011-2012 рр. було реалізовано програму «Європейські стадіони культури. Україна-Польща. Культурна ідентичність». Дворічну програму склали 450 подій, участь у яких взяли близько 4000 артистів із Польщі та України. У рамках програми відбулися два фестивалі у польських містах Жешув та Люблін за участю українських та польських художників, артистів, виконавців, театральних та танцювальних колективів (12—14 серпня 2011 року - Жешув; 2-3 червня 2012 року - Люблін; 29 червня - 1 липня 2012 року - Жешув). Таким чином, Євро-2012 стало «чудовим приводом для подальшого культурного зближення українського та польського народів, зруйнувавши стереотипи з метою створення загального культурного простору» [25].

Варто зазначити, що презентація та просування польської культури в Україні проходить за активної підтримки Польського інституту у Києві, Міністерства культури та національної спадщини Республіки Польща та сприяння Міністерства культури та інформаційної політики України та громадських організацій. Відповідно у Польщі організаторами заходів, які представляють культурну спадщину України, виступають Посольство України в Республіці Польща, консульські установи та Міністерство культури та інформаційної політики України, а також громадські організації української меншини у Польщі.

Отже, сучасне культурне співробітництво України та Польщі насичено рядом різних цікавих подій та акцій, які безпосередньо сприяють налагодженню та покращенню культурно-мистецької співпраці України та Польщі. Досвід такої співпраці може бути позитивним прикладом для багатьох інших країн, адже в сучасному світі мистецтво – це найкраща мова для взаєморозуміння.

1.3. Пісенна творчість та вокальні школи України та Польщі.

Україна та Польща мають спільне історичне середовище, як наслідок, їм притаманні деякі схожі риси у вокальних традиціях. Одним із ключових чинників, що поєднують вокальну музику України та Польщі, є використання народних мелодій та фольклорних елементів. Обидві культури багаті на народні пісні, які відображають життя, звичаї, радості та трагедії народу. Ці пісні передають дух та національну ідентичність, пронизуючи музичну творчість обох націй.

В обох культурах можна виділити певні фольклорні жанри, що демонструють їх схожість. Наведемо кілька прикладів:

1. Карпатські гуцульські пісні: у гірських регіонах України та Польщі, особливо в Карпатах, існує багата народна спадщина гуцульських пісень. Ці мелодії часто характеризуються потужним вокалом, використанням традиційних інструментів і розповідають про повсякденне життя, кохання та природу. Гуцульські пісні часто виконуються на святах та традиційних сільських заходах. Схожість пісенної традиції Карпатського регіону обох країн обумовлена тим, що історично ці землі протягом певного часу належали одній країні, тож культурний фольклорний взаємообмін був традиційний в рамках цього регіону.
2. Колядки та щедрівки: традиційні українські колядки та польські щедрівки є піснями, що виконуються в період Різдва та Нового року. Ці пісні в обох країнах мають схожі музичні теми та часто супроводжуються танцями. У них розкриваються радість, надія та побажання благополуччя.
3. Обрядові пісні: як в Україні, так і в Польщі існує традиція виконання вокальних творів у рамках різноманітних обрядів та урочистостей. Це можуть бути весільні пісні, пісні до Великодня чи інших релігійних свят. Вони відбивають особливості культурних звичаїв і святкових традицій, які, особливо у пограничних регіонах, часто є досить схожими.

4. Народні танці: у Польщі популярні полонези, як урочисті танці, що часто виконуються на святкових заходах та весіллях. Українські танці, такі як гопак, також мають деякі схожі риси у танцювальній формі та музичній структурі.

Окремо слід зупинитись на лемківській народній культурі, яка є спільною для західних регіонів України та південно-східних регіонів Польщі. Лемківська культура є унікальною народною спадщиною, яка простягається через території України та Польщі, а також Словаччини. Лемки як етнічна група, що населяє гірські райони Карпат, зберігають свою особливу ідентичність, у тому числі в музичній сфері. В Україні лемки проживають переважно на Закарпатті. Їхні музичні традиції наближаються до українського фольклору, і лемківські пісні в цьому контексті можуть мати спільні риси з карпатськими народними піснями. У Польщі лемки мешкають у південній та південно-східній частині країни, у Підкарпатському воєводстві. Їхні музичні традиції тісно пов'язані з польською культурою, і лемківські пісні можуть включати елементи, характерні для польського фольклору.

Лемківські народні пісні є важливою частиною культурної спадщини цього етносу. Тематика лемківського фольклору часто ґрунтується на повсякденному житті, традиціях, обрядах та природі. Коло жанрів в них є надзвичайно широким. Як зазначає Н. Торконяк, «найбільш поширені серед них – лірично-побутові, жартівливі, емігрантські, військові, пісні про кохання, коло тем та образів часто торкається побуту пастухів та косарів, часто зустрічаються лісові та гірські мотиви» [34]. Вони можуть розповідати про кохання, сімейні цінності, про історію лемків та їхнє ставлення до землі. Також існують пісні, пов'язані з релігійними обрядами та святами. «Незважаючи на важкі умови життя та трагічну історію, в піснях лемків ми чуємо переважно світлі настрої. Пісні ж сумного, драматичного змісту й характеру, трапляються набагато рідше. Можливо, саме тому вони помітно виділяються серед інших. Найбільше сумних і драматичних настроїв, на нашу думку, можна почути в емігрантських лемківських піснях, де проявляється увесь драматизм втрати

Батьківщини, туга за рідним краєм» [34]. В музичному плані лемківські пісні часто відрізняються багатством мелодій, поліритмічними та синкопованими елементами та використанням традиційних музичних інструментів, таких як скрипка, дудка (сопілка) та тамбурін. Лемківські пісні є важливим аспектом збереження культурної спадщини етносу, який стикається з викликами збереження та поваги до своєї унікальної ідентичності в умовах сучасного світу.

Важливим елементом народнопісенної вокальної традиції обох країн є поліфонія, коли кілька голосів звучать одночасно, створюючи гармонійне звучання. Це особливо притаманно для хорової музики, яка займає значне місце в обох культурах. Українські народні хороводи, наприклад, і польські капели – це приклади традиційного хорового виконання.

Невід'ємною частиною вокальної музики є також релігійні співи. Католицькі та православні традиції є сусідами в обох країнах, що відображається в музиці, що виконується в храмах і церквах. Обидві культури традиційно були глибоко пов'язані з християнством. Релігійні мотиви, такі як святкові обряди та пісні, можуть мати спільні риси в обох народних традиціях.

Музичні мотиви та ритми, які можна знайти у польській народній музиці, іноді проникають в українські народні пісні. Це може бути видно у застосуванні певних мелодій, характерних для польської музики, в українських інтерпретаціях. Також важливий лінгвістичний обмін, що відбивається в українських народних піснях через використання польських слів або впливу польської фразеології. Це може бути результатом контактів і взаємодії на лінгвістичному рівні. Польські мотиви в українських народних піснях створюють унікальну симбіоз і вказують на глибокі культурні зв'язки між двома народами. Цей культурний обмін визначається великим історичним спільним минулим та спільними цінностями, що робить його значущим аспектом збагачення культур обох країн.

Теми любові та родинних відносин є загальними для обох культур, і вони відображаються у піснях обох народів. Зображення кохання, втрати та

родинних цінностей є стійкими мотивами в українських народних піснях і можуть мати спільні риси з польськими піснями.

Сучасні виконавці з України та Польщі також часто поєднують у своїй творчості елементи традиційної вокальної музики із сучасними стилями, що створює унікальне звучання, зберігаючи при цьому зв'язок із історичною спадщиною.

Таким чином, схожість вокальної музики України та Польщі відображає глибокі культурні зв'язки, багатство обох народних традицій та постійну взаємодію, яка формувала цей музичний ландшафт упродовж століть. Ці спільні риси у вокальних традиціях України та Польщі ілюструють вплив спільного історичного середовища та культурного обміну між цими двома народами.

Можливість такої органічної взаємодії вокальної народної та професійної традицій української та польської музики, на нашу думку, пов'язано також із віковим розвитком обох мов, польської та української, які співіснували у тісній близькості. Українська та польська мови також взаємодіяли та впливали одна на одну. «Українсько-польські мовні зв'язки простежуються ще з часів Київської Русі. З одного боку, польська мова сильно впливала на українську, особливо з кінця XIV ст., а з іншого, українська мова залишила помітний слід у польській» [24]. У деяких регіонах обох країн існує мовна суміш, яка відбиває історичне сусідство. Фонетика української та польської мови відзначається численними спільними елементами, але кожна має свої особливості.

Обидві мови належать до слов'янської групи і мають численні фонетичні характеристики, які можна порівняти:

- **Голосні звуки:** у обох мовах існують подібності у системі голосних звуків. Наприклад, обидві мови мають високі та низькі голосні, довгі та короткі голосні. Проте, кількість і конкретні фонемі можуть відрізнитися.
- **Приголосні звуки:** Українська та польська мови мають чимало спільних приголосних звуків, але також існують відмінності в способі їх вимови.

Наприклад, українська має дзвінки та глухі пари приголосних, подібні до польської.

- Жджілінні приголосні, або аффрикати (Affricates): обидві мови мають жджілінні приголосні звуки, такі як [dʒ] або [tʃ]. Вони використовуються у ряді слів та можуть виникати в схожих контекстах.
- Ретрофлексні звуки: польській мові, особливо в деяких діалектах, можна знайти ретрофлексні [r], подібні до українських ретрофлексних приголосних.
- Носові голосні: обидві мови мають носові голосні, які використовуються у певних фонетичних умовах.

Як і в інших слов'янських мовах, акцент української та польської може бути тонким або грубим. Обидві мови визначаються різноманітністю акцентуаційних варіантів. Деякі дифтонги та м'якість приголосних є характерними для обох мов, хоча конкретні звуки можуть різнитися. Акцентуація слова в обох мовах зазвичай впливає на вимову приголосних та голосних. Хоча є багато спільних фонетичних елементів, різниця в історії та впливі інших мов впливає на вимову окремих звуків. Загалом, «мовні контакти мали позитивний вплив для обох мов, бо збагачували мовну структуру, словниковий склад й усували одноманітність та традиційність, що була притаманна давнім українській та польській мові» [7].

Так само, які фольклорна традиція, можна сказати, що вокальні школи, що склались в Україні та Польщі, мають свої унікальні особливості, але водночас вони наділені численними спільними елементами, які свідчать про культурні паралелі та взаємодію між двома народами. Україна та Польща розташовані в безпосередньому сусідстві, і їхні культури мають багато спільних етнічних коренів. Це впливає на вокальну школу, в якій елементи традиційних народних пісень відіграють важливу роль. В обох культурах традиційні народні пісні займають значуще місце. Вони сповнені емоцій, відображають історію та обрядовий спосіб життя. Схожість у виконанні та інтерпретації таких пісень є чіткою визначальною рисою вокальної школи.

Як і в українській, так і в польській вокальній школі, велика увага приділяється виразності та емоційному забарвленню. Виконавець стежить за кожним словом, артикуляцією та мелодійними змінами, щоб передати глибокий зміст пісні. Традиційні інструменти часто супроводжують вокальні виступи в обох культурах. Це може бути бандура в Україні або скрипка в Польщі. Інструментальний акомпанемент поглиблює атмосферу та виражає національний характер виконання.

Українські та польські вокалісти часто використовують фольклорні співи та пісні у своєму виконанні. Це може включати традиційні теми, образи та ритми, які додають автентичності та національного колориту виступу. Обидві вокальні школи приділяють велике значення чіткій дикції та точному викладу тексту пісні. Це дозволяє слухачам насолоджуватися якістю слів та відчувати глибокий зміст музичного твору.

У сучасному виконавстві як в Україні, так і в Польщі, можна помітити вплив нових музичних тенденцій та експериментів. Артисти поєднують традиційні елементи з новаторськими підходами, розширюючи межі вокального мистецтва. Українська та польська вокальні школи, зберігаючи свою унікальність, водночас взаємодіють та взаємно збагачуються, створюючи простір для спільного розкриття краси та різноманіття слов'янського вокального мистецтва.

Польська вокальна школа має багатий спадок і традиції, які спираються на елементи класичної техніки та національних фольклорних впливів. Вокальні методики в Польщі зазвичай враховують розвиток голосу, музичність та виразність виконавця. Польські вокальні методики приділяють значення розвитку та удосконаленню голосового апарату. Це включає в себе роботу над диханням, артикуляцією, діапазоном, резонансом та іншими аспектами голосового мистецтва. Важливим аспектом польської вокальної традиції є виразність та правильне фразування тексту. Виконавець навчається передавати не тільки мелодію, а й сенс та емоційний зміст пісні.

З урахуванням багатой національної культури, польські вокальні методики можуть включати елементи фольклору. Традиційні пісні та мелодії можуть бути використані для розвитку виразного виконання та роботи з музичними деталями. Зокрема в класичних вокальних традиціях, польські методики можуть надавати велике значення техніці виконання. Це може включати роботу над різними голосовими резонансами, аплікацією голосу та іншими аспектами, які впливають на звучання.

Важливим елементом вокальних методик є навчання сценічної майстерності. Виконавець вчиться ефективно взаємодіяти з аудиторією, контролювати свою поставу, жести та емоції на сцені. Багато вокальних вчителів у Польщі віддавали і віддають перевагу індивідуальному підходу до кожного виконавця. Це дозволяє адаптувати методику до конкретних потреб голосу та стилю кожного виконавця. Характерним також є сприяння розвитку універсальності виконавця, вивчаючи різні жанри від класики та опери до сучасної та популярної музики.

Польська вокальна школа, так само як і українська, є різноманітною та еволюційною, зберігаючи традиції і водночас відкриваючи нові горизонти вокального мистецтва. Основні принципи дотримуються, але завдяки впливові різноманітних музичних стилів відбувається постійний розвиток методик для досягнення високої якості виконання.

Українська вокальна школа має глибокі традиції, які витікають із багатовікового культурного досвіду. Вона охоплює різноманітні стилі від народної музики та етнічних традицій до класичного оперного мистецтва та сучасної популярної музики. Одним із найважливіших елементів української вокальної школи є заслуги народної музики. Виконавці вивчають традиційні українські народні пісні, де глибокі емоції та мелодійна складність важливі для передачі. Українська вокальна школа також має відомий класичний напрям, включаючи оперний жанр. Вивчення великих оперних арій та ролей є розповсюдженим в контексті вокальної освіти. У вокальній школі надається великий акцент на розвиток технічних вмінь. Це включає в себе працю над

диханням, аплікацією голосу, резонансом та іншими аспектами голосової техніки. Велика увага приділяється чіткій вимові слів та дикції. Це особливо важливо в контексті виконання національної музики, де тексти часто мають глибокий сенс.

Окрім народних пісень, вокальна школа вивчає різні етнічні традиції, включаючи співи різних регіонів України. Це дозволяє виконавцям поглибити своє розуміння культурного різноманіття. В українській вокальній школі застосовуються різні стилі музики, від сучасної популярної музики до експериментальних напрямків, що дозволяє виконавцям розвивати унікальний стиль, теж саме стосується і видів вокалу.

Українська вокальна школа поєднує традиційні аспекти з новаторськими підходами, дозволяючи виконавцям розвивати свій власний, унікальний голосовий стиль. Вона є важливим елементом у формуванні музичного культурного досвіду та розкритті творчого потенціалу вокалістів.

Сучасна українська вокальна сцена переживає захоплюючий етап розвитку, об'єднуючи традиції та інновації. Тенденції сучасного українського вокального виконавства охоплюють широкий спектр стилів та напрямків, віддзеркалюючи культурне розмаїття та творчий потенціал нації. Сучасні українські виконавці все більше експериментують із злиттям традиційних українських мелодій та сучасних музичних жанрів. Електроніка, рок, джаз і навіть хіп-хоп об'єднуються з фольклорними елементами, створюючи унікальний саунд. Українські вокалісти все більше проявляють себе як творчі універсалісти, здатні синтезувати різні стилі та жанри. Вони комбінують елементи традиційної української музики з сучасними трендами, щоб створювати унікальні твори.

Нові талановиті виконавці, які виступають як в інтернет-просторі, так і на традиційних сценах, вносять свої голоси та особистість в сучасне вокальне мистецтво. Значний акцент кладеться на автентичність виконання та виразність особистості артиста. Багато виконавців акцентують на своїй

унікальності та автентичності. Вони розвивають власний музичний стиль та персональний підхід до виконання.

Сучасні українські вокалісти експериментують із звучанням, де трансгресивні та експериментальні елементи входять в синтез із традиційними. Це відображається в складних аранжуваннях, неочікуваних гармоніях та нетрадиційних формах виконання. Зберігаючи свою національну ідентичність, сучасні виконавці вплітають традиційні українські мотиви в сучасні композиції. Цей синтез надає новому життя старим пісням та відзначається креативністю у використанні народних елементів. Українські вокальні гурти та артисти отримують все більше визнання на міжнародній арені, виводячи український вокальний саунд на світовий ринок. Це сприяє розповсюдженню української музики та культури за межі країни. Технологічний прогрес та соцмережі стають суттєвими компонентами розвитку вокального виконавства. Віртуози мають можливість демонструвати свій талант широкій аудиторії, а зворотний зв'язок з фанами стає більш прямим та інтерактивним.

Багато виконавців починають використовувати електронні та цифрові елементи у своїх виступах. Це дозволяє їм експериментувати із звучанням, створюючи нові, сучасні аранжування для традиційних пісень. Українські вокалісти активно долучають елементи інших культур до своїх виступів, щоб створити музичне спілкування на міжнародному рівні. Це сприяє розширенню аудиторії та розумінню української культури за її межами. Сьогодні співаки використовують свій творчий вплив для висвітлення соціальних та політичних питань. Пісні здатні висловлювати позиції, спонукати до обговорення та мобілізувати громадську думку. Багато молодих вокалістів виявляють інтерес до участі у міжнародних та національних музичних конкурсах і фестивалях. Це сприяє їх кар'єрному зростанню та забезпечує їм можливість виступати перед широкою аудиторією. Жіночі вокальні гурти та солістки набувають великого попиту та визнання. Жіночий вокал визначається не лише

потужністю та високою технікою, але і виразністю, що надає виконанню особливий характер.

Таким чином, як сучасне українське вокальне виконавство, так і сучасна польська вокальна школа представляють собою динамічну та креативну систему, яка не тільки втілює народнопісенні традиції обох країн, але й активно формує нові напрями в музичному мистецтві.

РОЗДІЛ 2

ОБҐРУНТУВАННЯ ТА АНАЛІЗ ТВОРЧОГО ПРОЄКТУ «МУЗИЧНІ ДІАЛОГИ: УКРАЇНА-ПОЛЬЩА»

2.1. Розробка та етапи підготовки творчого проєкту.

Підготовка творчого проєкту потребує комплексного та системного підходу, врахування усіх деталей, чіткого планування та продуманості організації. Підготовку можна умовно поділити на 3 етапи.

Перший етап – початковий. Під час цього етапу було визначено тему творчого проєкту та створено письмовий детальний план підготовки до заходу. Після визначення теми виникає необхідність до ретельного теоретичного аналізу історичного та культурного аспекту мистецької взаємодії України та Польщі, а також – вивчення врегулювання культурного обміну на державному рівні.

Рішення звернутись саме до цієї теми обумовлено тим, що через повномасштабне вторгнення я з 2022 року мешкаю у Польщі. Мені, як музиканту, ці обставини дали можливість ближче познайомитись з польською культурою, опанувати польську мову та без перекладу сприймати вокальну музику, що поглибило її розуміння та інтонаційне прочитання. В польській пісенній культурі було виявлено кілька спільних рис із українською, що остаточно надихнуло мене на вибір саме цього аспекту творчо-теоретичного дослідження.

Під час виконання теоретичного блоку підготовки було з'ясовано основні особливості історичного розвитку обох держав, а відповідно – розвиток їх музичної комунікації та взаємовпливу, вивчено особливості фонетичної побудови польської мови, оскільки програма передбачала виконання пісень як українською, так і польською мовами, було встановлено,

що дві мови мають ряд фонетичних та лінгвістичних спільних рис при збереженні повної культурно-мовної ідентичності. І найголовніше – було визначено характерні риси вокальних творів та вокальної техніки обох культур для запровадження і відтворення їх у програмі творчого проєкту. Для планування майбутнього репертуару було також досліджено сучасні тенденції вокального виконавства і культурної комунікації.

Другий етап – підготовчий. Під час другого етапу було проведено аналіз вокальних творів, що можуть бути дотичними до теми творчого проєкту. Проаналізовано матеріал і створено репертуар. Особливість репертуару полягала у необхідності запрошення інших виконавців для реалізації творчого задуму проєкту (наприклад – ансамблевий спів). Також важливим моментом було створення монтажного листа та репертуарного листа.

Далі відбувався репетиційний процес. До кожного твору була підібрана своя концепція виконання – стильові особливості, вокальна техніка, психоемоційний стан. Було проведено ретельний аналіз змістової складової кожного твору, аби максимально точно передати задум автора. Далі створювалися авторські інтерпретації творів за допомогою аранжування і прийомів вокальної техніки. Для виконання пісень польською мовою було проведено консультацію із носієм мови для фонетичного розбору, транскрипції та роботи над акцентуванням. Для польських пісень також було виконано детальний переклад для повного розуміння змісту та стильових особливостей твору. Було вивчено історію написання кожного твору концертної програми, як для створення виконавської інтерпретації, так і для написання грамотного сценарію. Також було проведено музичний аналіз творів, що увійшли до репертуару. Під час цього етапу було виконано також роботу над пластичною компонентою проєкту. Звільнення від фізичних та вокальних затисків є надзвичайно важливим для максимального відтворення сценічного образу.

Під час репетиційного процесу (що відбувався на початковому етапі онлайн через перебування в різних країнах) було проведено вивчення партії

для дуєтного співу (двоголосся), спільна праця з партнеркою для реалізації сценічних образів, створення дуєтної концепції народної пісні «Ой, верше мій, Верше». Також – знайдено рішення для інтерпретації пісні Т. Петриненка «Україна» у складі жіночого тріо. Перед цим був проведений також і навчальний етап, який передбачає відпрацювання вокальної техніки з викладачем з сольного співу, робота над тембром та виконавськими складнощами, звуковидобуванням, вокальними прийомами. Особливої підготовки потребували дуєти та тріо.

Важливим пунктом цього етапу також було створення сценарію, який би відповідав наступним вимогам, а саме: З першої хвилини захопити увагу глядача, створити творчу та дотичну до теми проєкту атмосферу у глядацькій залі, налагодити контакт із слухачами, доповнити емоційно та змістовно програму творчого проєкту, надати коректну інформацію про певні події та дії. Запорукою успішного концерту є вірно розташовані концертні номери. Програма була побудована так аби зміна розташування учасників концерту не затримувала хід програми. Розвиток дії у сценарії вибудовувався за принципом композиційної побудови твору: зав'язка – вступне слово ведучих, розвиток дії – концертні номери, кульмінація – пісня «Україна» у виконанні тріо, розв'язка-фінал – слова вдячності солістки та завершальні слова ведучих. У ході написання сценарію також було враховано мізансценування учасників концерту.

Третій етап – матеріальний. Матеріальний етап передбачав такі дії, як пошук приміщення для проведення концерту, аналіз матеріально-технічної бази приміщення (кількість місць у залі, можливості світлової та звуко-технічної апаратури, акустичні властивості будівлі, репетиція із урахуванням умов місця проведення заходу, підготовка та розповсюдження афіші, підготовка костюмів, візуальне оформлення сцени. Після остаточного визначення дати та часу концерту, мною була розроблена афіша.

Місцем проведення концерту в рамках проєкту «Музичні діалоги: Україна – Польща» вирішено було обрати Актову залу роменського ліцею № 1

ім. П. І. Калнишевського. Концерт передбачався як захід перш за все для підростаючого покоління сучасних українських школярів, ще однією метою якого стало виявити інтерес та цікавість до польської пісенної культури в української молоді та юнацтва.

В якості запрошених гостей у концерті взяли участь викладач музики роменського ліцею № 1 Лариса Вовненко, співачка з м. Ромни Юліана Іванова, а також – здобувачка другого курсу НАКККіМ, вокалістка Аліна Іванченко. На генеральній репетиції вдалось зібрати всіх учасників концерту разом. На жаль, через військовий стан в країні вдалось лише один раз провести репетицію в такому форматі, але цього було достатньо, щоб зрозуміти, що треба виправити на самому концерті та чітко витримати темпоритм заходу. Головними завданнями репетиції було налаштувати й виставити правильний звук за допомогою звукорежисера, остаточно затвердити порядок пісень та продумати технічні сценарні моменти.

Спланованість дій та комплексний підхід до створення мистецького творчого проєкту допомогли уникнути багатьох складнощів та непередбачених обставин, що, в свою чергу, забезпечило якість проведення заходу та стабільний робочий процес у всіх учасників заходу. На нашу думку, що така форма демонстрації творчого проєкту є найбільш ефективною для здобувача. Це є тренажем як організаторських, так і виконавських здібностей. Важливим є також те, що ця робота залишається як власне портфоліо та є важливим підсумком здобутків протягом навчання. Тож результатом творчого проєкту став концерт під назвою «Музичні діалоги: Україна – Польща», що відбувся 21 жовтня 2023 року в Актівій залі роменського ліцею № 1 ім. П. І. Калнишевського в м. Ромни.

2.2. Особливості репертуару у творчому проєкті

Першою композицією, яка звучить у творчому проєкті «Музичні діалоги: Україна-Польща», є пісня «Гей, соколи». Ця пісня знайома кожному з нас, вона належить до найпопулярніших пісень не тільки в Україні, а й у Польщі, а також – Чехії та Словаччині. Кожна країна інтерпретує її по-різному, її виконують у різних варіаціях та стилях різними виконавськими складами. Також текст і музика можуть змінюватись в залежності від конкретної версії пісні в різних країнах.

Багато хто із слухачів вважає, що це є народна пісня. У деяких інтернет джерелах вона подається як польська або українська народна пісня. Але це не так. За думкою деяких українських дослідників, її автором є польсько-український поет Томаш Падура (1801—1871) [1, 8-10, 20]. На це вказують також і деякі польські наукові джерела. Проте О. Харчишин та Б. Гальчак наголошують: «у дослідженнях творчості Тимка Падури з ХІХ—ХХ століть нема жодної інформації про те, що цей автор написав “Гей соколи!”» [6]. З їхньою думкою, стилістично текст пісні «суттєво відрізняється від творчої манери Падури»: «Писав він дуже специфічною мовою (змішував слова українські з польськими), що є його своєрідною “авторською версією” української мови. Натомість пісня “Гей соколи” написана літературною польською мовою. Отож, Томаш Падура не міг бути автором пісні “Гей соколи!”» [6]. Не знаходять дослідники підтвердження авторства Падури і в «працях сучасних фахівців української школи польського романтизму, як-от Мечислава Інглота чи Луїзи Карабан» [35].

Інші джерела приписують авторство пісні Мацею Каменському (1734-1825), відомому польському композитору словацького походження, автору першої польської опери «Щастя в нещасті» [23, 37, 42, 43]. Вперше припущення про авторство Каменського висловив польський дослідник Збігнев Адріянський [23]. Також існує думка, що мелодію пісні взято з відомої української пісні козака Семена Климовського «Їхав козак за Дунай», і що

обидва твори мають «неабияку схожість за мотивами і мелодією» [9]. За іншою версією, автором слів пісні є польсько-український поет ХІХ ст., представник української школи польського романтизму Йосиф Богдан Залеський [11].

Після аналізу різних версій походження пісні, українські дослідники Богдан Гальчак та Ольга Харчишина зробили висновок, що пісня «Гей соколи!» в її теперішньому україномовному вигляді з'явилась приблизно в середині ХХ ст. у середовищі поляків-переселенців з Волині і з Галичини у післявоєнний час» [5]. За твердженням дослідників, «у ній використано текстову канву польської пісні з ХІХ ст. “Żal za Ukrainą”, яку доповнено новим зачином та приспівом» [6].

В роботах різних дослідників виявлено кілька хвиль зростання популярності пісні. Відомо, що вона звучала під час польсько-більшовицької війни 1919–1920 рр. За твердженням деяких польських дослідників, ця пісня була популярною серед польських солдатів у часи Другої світової війни. Під час радянських часів ця пісня в Польщі була заборонена, а за її виконання в публічному місті могли покарати штрафом. Великої популярності пісня набула після виходу у 1999 році фільму «Вогнем і мечем» – екранізації однойменного роману Г. Сенкевича. Після Помаранчевої революції 2004 р. пісня «Гей, соколи» увійшла до українського патріотичного репертуару. Також вона звучала й під час Революції гідності 2013–2014 рр. Вона звучить також у словацько-українському фільмі 2017 року «Межа» та прозвучала в ефірі словацького радіо. Сьогодні пісню можна почути у виконанні численних польських (М. Родович, С. Краєвські, К. Кравчик) та українських («Пікардійська терція», В. Вермінський, О. Скрипка, дует О. Пономарьова і М. Хоми, Mirami, «Награш band») музикантів [1, 6].

Поетичний зміст пісні є різним в українській та польській традиції. В Україні «ця пісня має патріотичний зміст, а також часто символізує українсько-польське добросусідство» [35]. Проте в Польщі цю пісню часто сприймають з позиції суму за втраченими після Другої світової війни землями,

і, як зазначає О. Харчишин, тут є мотиви «особистої втрати переселенцями рідного дому» [5].

В українській версії тексту куплети «передають тужливий стан ліричного героя на чужині, який вимушено покинув Україну, де назавжди залишив кохану дівчину» [35]. Тема безнадійної туги за рідною землею проходить наскрізною ниттю через всю пісню. А в польській версії «використано відомий текст давнього часу з мотивом жалю за Україною та за дівчиною» [35]. Тобто слова польської версії можуть означати, що поляк вимушено покидає Україну і сумує за покинутою землею та за коханою дівчиною-українкою, яка залишилась в Україні. Приспів пісні насичений символікою, яка зазнала змістовної трансформації.

В обох історичних версіях, польській та українській, образ «соколів» раніше символізував тугу людини, що покинула рідний край, за втраченим життям, землею, людьми. Проте сучасне прочитання образу «соколів», особливо в Україні, символізує «завятих хлопців, які не бояться небезпечних викликів дороги» [35], відважних воїнів, які боронять батьківщину в новій війні. Так само еволюціонував і спосіб виконання пісні – від лірично-баладного, до майже військового маршу. Тобто відбулось жанрове переосмислення пісні від повільної соціально-побутової балади до швидкої маршової військової пісні.

В сучасних версіях виконання пісні «Гей, соколи» зазвичай переважає помірний або помірно-швидкий темп. Мелодика куплети пісні побудована на співставленні руху по тонічній та домінантовій гармоніях, а в приспіві відбувається характерна для мелодики народних польських та українських пісень відхилення у паралельну мажорну тональність із поверненням у вихідну тональність разом з повторенням мотиву з куплети. Це ми можемо побачити в нотному тексті, опублікованому в одному з польських сучасних інтернет-видань.

Hej sokoły

Opracowanie muz. K.J

The musical score is written in G major, 4/4 time, and consists of five staves. It includes guitar chords (Dm, A7, F, C7) and fingerings (1-5) for the melody. The lyrics are in Polish.

Hej tam gdzieś z nad czarnej wody, siada na koni kozak młody. Czule żegna
 się z dziewczyną jeszcze czulej z U-kra-i-na. Hej, hej, hej sokoły, o-mi-jaj-cie
 góry lasy doły. Dzwon, dzwon dzwon dzwoneczku mój stepowy skowroneczku. Hej, hej
 hej sokoły o-mi-jaj-cie góry lasy doły. Dzwon, dzwon, dzwon dzwoneczku mój ste po-wy
 dzwon, dzwon, dzwon.

Рис. 1. Ноти мелодії пісні «Гей, соколи» з польським текстом

В творчому проєкті пісня звучить в аранжуванні версії виконання дуету українських співаків О. Пономарьова та М. Хоми. Цікаво проаналізувати жанрово-стилістичний та змістовний характер цієї версії. Пісня починається в повільному темпі у тихій динаміці спокійно, під акомпанемент фортепіано. В першому та другому куплетах переважає ліричний баладний характер. Поступово аранжування насичується додатковими тембрами, стає більш щільнішим. Своєрідна динаміка розвитку призводить до зміни характеру: вже в третьому куплеті пісня звучить інакше, набуває рис патетичності, маршовості, широти. Останній куплет звучить на тон вище, тут остаточно стверджується патетичний, життєстверджуючий характер.

Таким чином, пісня «Гей, соколи» є прикладом вокального твору, в якому переплелась культура України і Польщі. Це – пісня, яка знаходить відгук у серцях представників обох націй та є надзвичайно змістовно насиченим музичним вокальним твором.

Другою композицією, що звучить в творчому проєкті, є пісня «**Ой, верше, мій верше**». Це – одна з найбільш популярних та найчастіше виконуваних лемківських народних пісень, в якій відобразилась драматична історія лемків. Лемки являються найзахіднішою етнічною групою українців, які мешкали на території, що зветься Лемківщиною. Це – «українська етнічна територія, розташована в Західних Карпатах, між річками Попрадом і Данайцем на заході та Сяном, Цирохою і Ужем на сході» [17]. Ця територія територіально знаходиться між кордонами трьох сучасних країн – України, Польщі та Словаччини. На долю лемків «випало багато випробувань, в тому числі й депортація у 1940-х роках, коли сотні тисяч представників цього етносу вислали з їхніх земель» [32]. Трагічні події історії відобразились і у їхньому пісенному фольклорі, який є одним із найбільш самобутніх серед усіх народнопісенних традицій етнічних груп України.

Перші друковані згадки про пісню «Ой, верше, мій верше» відносяться до кінця XIX ст.: текст пісні знаходимо у збірці 1895 року етнографа Г. Де-Волана «Угро-руські народні пісні: з додатком нарису побуту угорських руських та етнографічної карти Угорщини». Також вона з'являється в книзі українського етнографа-музикознавця І. Верхатського «Про говір галицьких лемків» 1905 року видання [2, с. 490]. Перший відомий аудіозапис цієї пісні зробив у 1912 році О. Роздольський, український богослов та етнограф. У 1918 році український фольклорист К. Квітка записав цю пісню від жінки з села Перегримка Ясельського повіту, яка мешкала в одному з київських будинків для біженців з Лемківщини. Власне, саме за цим записом у 1922 році ним було вперше надруковано та видано ноти пісні «Ой, верше, мій верше».

Перший професійний запис виконання цієї пісні було зроблено у 1928 році в Америці. На студії «Columbia» було видано грамплатівку з двома лемківськими піснями, серед яких була «Ой верше мій, верше». Їх виконали дві учасниці кафедрального хору одного з соборів Нью-Йорка Анна Дрань та Іоанна Карляк під супровід симфонічного оркестру. Поетичний текст з цього запису використовується практично без змін і в сучасних виконавських

версіях. У 1930-х роках пісня «Ой, верше мій, верше» зацікавила українського композитора М. Гайворонського, який зробив обробку пісні для мішаного хору акапелла. У 1960-х роках «Ой верше мій, верше» з'являється у багатьох фольклорних збірках, серед яких – «Лемківські співанки» М. Соболєвського [33], хоріві обробки лемківських пісень «Співаночки мої» [21, с. 112], збірка «Гомін Верховини» Є. Козака [13].

Про популярність народної лемківської пісні «Ой, верше, мій верше» свідчить також і те, що вона була і є в репертуарі численних українських виконавців, в тому числі – емігрантів та їх нащадків. Власне, першою всесвітньо відомою виконавицею «Ой, верше, мій верше» стала Квітка Цісик – американська вокалістка лемківського походження. Вона зробила два записи пісні у власному аранжуванні, що увійшли відповідно до альбомів «Іванку та інші улюблені пісні молодих українців» (1970) та «Two Colors» (1989). Саме ці записи вважаються «хрестоматійними». Також цю пісню виконували і українські музиканти – Н. Матвієнко, хорова капела «Трембіта», «Тріо сестер Бойко», М. Скала-Старицький, Г. Шерей. В XXI столітті ця пісня стала ще більше популярною, її виконують Джамала, ILLARIA, Тоня Матвієнко, Сестри Тельнюк та багато інших молодих українських солістів та гуртів. У творчому проєкті ця пісня звучить в аранжуванні ILLARIA.

За жанром «Ой, верше мій, верше» є родинно-побутовою піснею. Зміст тексту розкриває емоції молодої дівчини, яка після одруження тужить за рідним домом («Юж мі так не буде, як мі било перше»), за родиною («Бо перше мі било, барз мі добре било, од своєї мамички, не ходити било»). Цікавим моментом в тексті пісні є символіка, пов'язана із словом «верш». Верш у лемківській мові означає «посаджений ліс, який призначався спеціально для вирубки» [34]. Тому можливо, що лірична героїня «асоціює себе з деревом з такого лісу, яке зрубали в розквіті літ» [34]. Але трагічні події депортації лемків трансформували сумний зміст цієї народної пісні в «символ туги та жалю за втраченою лемками рідною Батьківщиною» [34].

В мелодиці пісні «Ой, верше мій, верше» Н. Торконяк виявляє кілька типових для лемківського фольклору рис: «перша – це відсутність внутрішньо складової розспівності (кожному складу поетичного тексту відповідає не більше одного-двох звуків мелодії), друга – секвенційність: тут звучить низхідна секвенція, яка з'являється після перших двох фраз, де було відхилення у паралельний мажор, і яка поступово повертаючи мелодичний рух назад в мінор, а третя – перемінний лад (паралельний мажоро-мінор), що ми чуємо в гармонії» [34, с. 24-25]. Метроритмічна сторона пісні так само має характерні фольклорні особливості, а саме – перемінний метр та синкопований ритмічний малюнок:

Помірно

Ой вер-ше мій, вер - ше, Мій зе - ле - ний вер - ше,
Юж мі так не бу-де, Юж мі так не бу-де, Як мі би-ло пер-ше.

Рис. 2. Ноти мелодії пісні «Ой, верше мій, верше»

Перемінні лад та метр пісні разом з синкопованим ритмом «створюють відчуття свободи та легкості в плинні мелодичної лінії, роблячи пісню по особливому оригінальною» [34, с. 25].

На нашу думку, пісня «Ой, верше мій, верше» серед усього багатства лемківського фольклору є справжньою ліричною перлиною. За допомогою свого тужливого емоційного образу ця народна пісня стала символом історії лемків, їх болі й туги за втраченою Лемківщиною. Саме тому цю пісню знають усі, чиє коріння походить з країв Лемківщини, а для кожного лемка-музиканта виконання цієї пісні буде по своєму особливим, адже за ним співає весь його народ. Образи жалю за рідною землею перекликаються зараз із настроями тих українців, які змушені були покинути свою країну через війну. Саме тому я обрала цю пісню до репертуару творчого проєкту.

Третім номером, що звучить в творчому проєкті, є народна польська пісня «**Oj Ty Rzeko**» («Ой ти річко»). Це – традиційна польська колискова, яка розповідає про світ природи та виклики, які в ньому існують.

У цій пісні оспівується життєдайна сила річки, що рятує від спраги й гасить вогонь. Початкові рядки «Oj ty rzeko oj rzeko, Czemuś ty niepełna» («Ой, річко, ой, річко, чому ти неповна?») відображають той факт, що річка неповноводна, можливо, через посуху чи інші фактори. Повторюване «oj luli luli luli» – це традиційний рефрен колискової, який передає відчуття заспокоєння, заколисування. Потім пісня переходить до власного почуття ліричної героїні з рядками «Oj jakżeż mnie pełną być, Ludzie chodzą wodę pić» («Ой, як я можу напитися, коли люди п'ють воду?»). Героїня пісні ставить себе в таке ж положення, як річка – не зовсім повноводна, не зовсім задовольняє свої потреби. Кінцеві вірші звертаються до інших природних стихій – потреби напоїти коня («Jasieńko konia roić») і потреби загасити пожежу («Kasieńka ogień gasić»). В обох випадках існує визнання викликів, присутніх у природі, і потреби в тому, щоб люди покладалися один на одного та співпрацювали, щоб долати ці виклики. Пісня закінчується черговим повторенням «oj luli luli luli», яке звучить ніби як нагадування про те, що навіть попри труднощі все ще є можливість розслабитися та відпочити. «Oj ty rzeko» нагадує про річки, струмки та озера, а також про велику кількість духів, які там живуть. Слова пісні говорять про те, що річки є джерелом життя для багатьох речей і що їх слід захищати, а їхні духи поважати.

Народна пісня «Oj ty rzeko» звучить в творчому проєкті в аранжуванні польського композитора і співака Міхала Матушевського. Він є відомим в Польщі виконавцем та аранжувальником етнічної польської музики. Міхал Матушевський – фіналіст програми «Must Be The Music. Tylko Muzyka». та учасник «Голосу Польщі» («The Voice of Poland», телешоу, подібне до нашого «Голосу країни»), де прославився неймовірним виконанням «Ajde Jano» та «Zacznij od Wasza». Його виступи набрали понад мільйон переглядів в Інтернеті, а запис його виступу на телешоу «Голос Польщі» посів третє місце

у вкладці «Na czasie» на YouTube. Співак володіє широким вокальним діапазоном та надзвичайно красивим високим чоловічим голосом.

Міхал Матушевський створив надзвичайно ліричне та проникливе аранжування пісні «Oj ty rzeko». Він використовує лише тембр фортепіано, проте фактура фортепіанної партії виглядає цілком достатньою для розкриття образів пісні. Серед композиційних засобів аранжувальник активно використовує можливості інструменту, веде мелодичні підголоски в партії фортепіано, які доповнюють вокальну партію, змінює регістрові тембри фортепіано для створення різних виражальних граней в розкритті ліричних образів, закладених в цю пісню польським народом. Вокальне виконання Міхала Матушевського звучить дуже проникливо, яскраво. Він використовує широкий спектр вокальних прийомів для інтонування змісту тексту (вібрато, мелізматика, філірування та динамічне крещендо на одному звуці).

Мелодика та інші виражальні засоби пісні «Oj ty rzeko» цілком відповідають особливостям жанру колискової. Пісня виконується в повільному темпі, в мінорній тональності. Ритміка пісні є рівною, тут немає синкоп та ритмічних складнощів. Вокальна мелодика пісні має невеликий діапазон, а мелодична лінія ніби «кружляє» між I-II-II-IV ступенями. Лінія мелодії постійно коливається «вгору-вниз», передаючи інтонації «колисання»:

Рис. 3. Ноти мелодії пісні «Oj ty rzeko»

Варто ще згадати, що цього року її виконала Джамала на знак подяки польській нації за допомогу та підтримку українцям у війні. Співачка опублікувала відео з виконанням у соцмережах з таким коментарем: «У пісні ріка – життєдайна сила. Вона рятує від спраги й гасить вогонь. Люди ходять

до води пити, коня поїти, вогонь гасити. Одразу ж виникла асоціація із Польщею, яка допомагає нам гасити полум'я війни. Вірю, тільки разом ми погасимо цей вогонь, у якому палає мій дім щодня. *Dziękuję bardzo rodzinie*» [40].

Наступним номером концертної програми творчого проєкту є пісня «**Aleja Gwiazd**» («Алея зірок»). Ця композиція – відомий польський хіт 1987 року, написаний композитором Ромуальдом Ліпко на слова Марека Дуткевіча для зірки польської естради 1970-1980-х років Здзіслави Сосніцької. В творчому проєкті пісня прозвучить у новітній сучасній кавер-версії Матео та Анни Карван, яка була створена в рамках проєкту «Польські легенди».

«Aleja Gwiazd» – це пісня, яка підкреслює зіставлення різних аспектів життя та співіснування в ньому контрастів. Це – філософська тема про дуальність світу, який складається із єдності протилежностей. Слова пісні зображують серію пар протилежностей, що представляють собою ніби подвійність і взаємопов'язаність різних переживань. Пісня починається словами «*Jabłko i grzech — tak musi być*» («Яблуко і гріх — так має бути»), натякаючи на неминучість як добра, так і зла в житті кожного з нас. Далі згадується «*Wojna i śmiech zaraz po niej*» («Війна і сміх одразу після неї»), ілюструючи швидкі переходи між моментами радості та смутку. Наступні рядки продовжують представляти пари протилежностей, такі як «*Zieleń i brąz, płomień i dym*» («Зелений і коричневий, полум'я та дим»), підкреслюючи гармонію та рівновагу, знайдену в зустрічі контрастних елементів. У текстах також згадуються різні життєві ситуації, такі як «*Szampan i kas, po życiu sen*» («Шампанське і похмілля, сон після життя»), виражаючи цим циклічний характер людських переживань. Приспів «*Aleją gwiazd, aleją gwiazd biegniemy, Bóg drogę zna*» («Ми біжимо алеєю зірок, Бог знає дорогу») пропонує метафоричну подорож життям під керівництвом вищої сили. Це означає прагнення людини до високої мети і разом з тим визнаючи присутність божественного керівництва на шляху до неї. Повторення рядка «*Pod niebem gwiazd, pod niebem gwiazd żyjemy, a każdy sam*» («Під небом зірок, під небом

зірок ми живемо кожен сам по собі») символізує індивідуалістичну природу існування людини в соціумі, її самотність в натовпі. Загалом, зміст пісні «Aleja Gwiazd» втілює ідею про те, що наше життя є подорожжю із різноманітними контрастними переживаннями та протилежними емоціями, і заохочує слухачів прийняти ці контрастні протилежності, знайти власний шлях серед них і прожити своє життя незалежно.

Філософський зміст пісні «Aleja Gwiazd», який є актуальним і сьогодні, спонукав молодих польських музикантів Матео та Анну Карван знову звернутись до цієї композиції у 2016 році, актуалізувати її для сучасних слухачів, подарувавши їй друге життя в новому стилістичному образі. Оригінальна версія у виконанні З. Сосніцької написана у стилістиці диско-поп з елементами рок-звучання (тембри електрогітар, технічна подача вокалу, тощо). Кавер-версія 2016 року є також полістилістичною. Тут співіснують елементи стилістики electropop, progressive house та symphonic nu metal. По суті, нова версія відображає еволюцію цієї стилістики, яка звучала в оригінальній версії 1987 року: тут так само співіснують три, поп, рок та електроніка, але в їх оновленому актуальному варіанті.

Проаналізуємо форму та композиційні особливості пісні «Aleja Gwiazd» у кавер-версії 2016 року. Пісня відкривається вступом, на початку якого звучить імітація електронним тембром прискорення серцебиття. Після паузи звучить вокаліз на фоні електронних та оркестрових тембрів. Після цього вступає та проводиться декілька разів основна інструментальна гармонічна тема пісні у синтетично-симфонічних тембрах: послідовність I-d6-s6-d6 із темброво підкресленим ходом I-VII-VI-VII в басовій партії. Аранжування супроводу в першому куплеті відсувається на другий план, виводячи в центр уваги вокальну партію. Це дає можливість сконцентрувати увагу слухача на змісті тексту. Вокальна партія є чіткою, акцентованою, має чітку ритміку. Бридж між куплетом та приспівом контрастує їм: тут мелодика є більш «розтягнутою», з'являється на мить ліричні мотиви. Приспів є максимально насиченим як по аранжуванню, так і по звучанню вокальної

партії. Основний мелодичний мотив мелодії приспіву – висхідний, він спрямований вгору рухом з I до V ступеня. Між першим і другим куплетами знову звучить інструментальна тема зі вступу.

У порівнянні з першим куплетом, другий має більше розвитку в аранжуванні. З'являються більше ліній оркестрових тембрів, більше ритмічної різноманітності в партії синтетичного басу. Бريدж між другим куплетом та приспівом є майже такий самий, як і за першим разом. А от приспів після другого куплету є іншим. Якщо перший приспів звучав максимально насичено, то другий – зненацька звучить тихо, під акомпанемент лише тембру акустичної гітари та тембру віолончелей, і за другим проведенням – низьких струнних та басу. Під кінець є коротке, проте активне крещендо і генеральна пауза, що триває кілька секунд. Після неї звучить кода на інструментальній темі вступу та вокальній темі приспіву. Вона починається у тому самому максимуму насиченості аранжування та вокальної подачі, як це було у першому приспіві. Це – кульмінація композиції.

Таким чином, ми бачимо, що пісня «Aleja Gwiazd» у кавер-версії Матео та Анни Карван 2016 року є не тільки філософською вокальною композицією, але так само має продуману вокально-інструментальну драматургію, де вокальна партія органічно поєднується із майстерним полістилістичним аранжуванням. На нашу думку, це є вдалим прикладом актуалізації змісту пісні через майже 30 років після її створення у новому стилістичному вимірі.

Наступною композицією творчого проекту є так само приклад актуалізації пісні минулих десятиліть у новій стилістичній версії, але на цей – раз – української пісні українськими артистами. У 2006 році на світ вийшов сингл «Два вікна» української співачки та авторки пісень Гайтани. А у 2023 році сталося відродження цього вже майже забутого хіта сучасним рок-гуртом «The Hardkiss». Пісня набула нового звучання і нової стилістичної концепції.

Перша виконавиця композиції «Два вікна» Гайтана (справжнє ім'я – Гайтана-Лурдес Ессамі) є українською співачкою україно-конголезького походження. Більшість своїх пісень вона написала сама. В своїй творчості

Гайтана «поєднує кілька стилістичних напрямків, а саме – виконавську манеру, близьку до соулу, з танцювальними стильовими напрямками початку 2000-х років і таким напрямком як поп-рок з елементами джазу, блюзу, фанку та етно-музики» [4].

Авторами пісні «Два вікна» є Гайтана та її музичний продюсер Едуард Клім. Пісня увійшла до її третього студійного альбому «Краплі дощу» 2007 року. На рік раніше, у 2006 році був знятий відеокліп на пісню, режисером якого став Алан Бадоев. Після прем'єри кліпу на телебаченні та промоції синглу на радіо популярність Гайтани значно виросла. Співачка також випустила й англійську версію пісні («Maybe Once»). В 2010-х роках ця композиція була незаслужено забута, однак і популярність Гайтани також пішла на спад.

Проте в 2020 році пісня заново зазвучала у чудовій стилістичній інтерпретації гурту «The Hardkiss», який сьогодні вважається одним із найпопулярніших українських рок-гуртів. Гурт виник в 2011 році і швидко став популярним завдяки своєму оригінальному звучанню, енергійним виступам та креативному підходу до музики та відеокліпів. Засновниками групи є вокалістка Юлія Саніна та гітарист Валерій Бебко. Згодом до колективу приєдналися бас-гітарист Євген Галич, клавішник Микола Костюк та ударник Роман Скибінський. Гурт «The Hardkiss» завоював популярність не лише в Україні, а й за її межами, брав участь у різних музичних конкурсах та фестивалях, представляючи Україну на світовій музичній сцені. Їхній музичний стиль та шалена енергетика дозволяють їм привертати увагу слухачів різних країн. Пісні гурту написані англійською та українською мовами. Із самого початку створення музиканти відмовились від використання російської мови, орієнтуючись на український та західний шоубізнес. В своїй стилістиці музика гурту тяжіє до хардроку, проте також містить елементи прогресивного року, електроніки, поп року та етно року. Унікальність стилістичних експериментів «The Hardkiss» за досить короткий час дали змогу гурту став одним із лідерів української рок-сцени.

Пісня «Два вікна» стала першим офіційним кавером в історії гурту «The Hardkiss». За словами солістки гурту Юлії Саніної, ідея зробити кавер виникла як реакція на запит прихильників групи: «Два роки тому ми виконали маленький шматочок пісні “Два вікна” на концерті до Дня Незалежності України на Софіївській площі Києва. З того часу наші слухачі дуже просили зробити повну версію каверу на цю пісню Гайтани. Більш того, місяць тому вони влаштували цілий флешмоб у тік-ток. Нам нічого не залишалось, як виконати це бажання. Я чудово розумію людей: це неймовірна пісня крутої співачки» [41]. Рок-версія пісня «Два вікна» стала третім релізом «The Hardkiss» за час повномасштабної війни. Офіційною датою релізу пісні є 9 березня 2023 року.

Форма пісні – куплетна з приспівом. У тексті пісні відображений внутрішній діалог ліричної героїні з коханим, який побудований у вигляді риторичних звернень. Текст насичений різними виражальними поетичними засобами, як то порівняння та гіперболи («любов - це не мить», «любов - це вода», «любов - це вогонь», «моя любов – океани»), епітети («сонце любові»), метафори («твоя любов оживе», «весна, в якій шукаю я тебе») тощо.

Порівняємо стилістику обох версій – оригінальної та сучасної. Стилiстика аранжування та виконання пісні «Два вікна» у Гайтани тяжіє до поп-року. В оригінальній версії ця композиція є типовою для періоду на зламі епох. Її можна назвати золотим стандартом української музики середини 2000-х, де зібрані класичні музичні правила і закони виконання в стилістиці поп-року. Натомість, у «The Hardkiss» ця пісня має відчутні риси прогресивного хардроку: характерний «важкий» саунд, щільне аранжування, де використовуються активно елементи електронної музики. Різні тональність та темп. Тональність у Гайтани – до мінор, а у «The Hardkiss» – ре мінор. Забарвлення обох тональностей різні: ре мінор є більш гострою для сприйняття тональністю, ніж до мінор. Каверверсія «The Hardkiss» звучить повільніше за оригінал: така зміна темпу робить жанрову характеристику композиції в цілому близькою до жанру хардрок-балади. Іншими також є і

вокально-виконавські засоби та прийоми. Гайтана співає відкрито, використовує техніки вібрато, слайд, твенг і активну мелізматику (характерну для її тембру «родзинку»). У Юлії Саніної технічних прикрас більше. Тут вона використовує фальцет, твенг, вібрато, йодль, мелізми, слайди та інші стилістичні манери, характерні для рок-музики.

Те, що сучасний гурт «The Hardkiss» звернув увагу на пісню Гайтани «Два вікна» і обрав саме її для своєї першої каверверсії в історії, означає те, що українська рок-музика 2000-х і надалі залишається актуальною. Ця пісня стала символом поп-року 2000-х, яскравим музичним твором про кохання. І вона живе далі вже у сучасній стилістиці, яка залишає актуальним цей твір і сьогодні.

Наступна композиція – це пісня **«На острові чекання»**. Цю пісню написав на початку 1990-х років відомий український співак, композитор та віолончеліст В'ячеслав Хурсенко. Він був її першим виконавцем. А в 2020 році друге життя цій пісні дала донька музиканта Марія Хурсенко, версія аранжування якої і звучить в творчому проєкті.

Український естрадний співак із дивовижним голосом, композитор із «абсолютно неповторним авторським почерком у своїх піснях» [12] В'ячеслав Хурсенко (1966-2009) народився в Дніпропетровську, але його юнацькі роки й подальше творче життя були пов'язані з Луцьком. Він почав писати пісні у віці 14 років. Час визнання для В'ячеслава Хурсенка «настав на початку 1990-х років, коли він з'явився на естрадній сцені зі своїми піснями “Тато”, “Мое село”, “Сповідь”, “Соколята”, “Панує ніч”, “Шалений час” та “На острові чекання”» [19]. У 1991 році на фестивалі «Червона рута» у Запоріжжі за виконання власної пісні «Тато, тато» В. Хурсенко поділив друге місце з Ж. Бондарук (перше місце того року журі не присуджувало). У 1990-х роках співак став володарем гран-прі та високих місць практично усіх відомих вокальних конкурсів та фестивалів України та сусідніх країн. Але після 2004 року В. Хурсенко практично перестав працювати на естраді як виконавець, оскільки захворів на цукровий діабет, і на сцені йому було важко працювати.

Він повністю присвячує себе праці над створенням пісень для зірок української естради. Пісні В. Хурсенка звучать у фільмах режисерки Оксани Байрак «Жіноча інтуїція» та «За два кілометри від Нового року». Також часто учасники вокальних шоу, таких як «Голос країни», «Х-Фактор», виконують його пісні [3]. Донька В'ячеслава Хурсенка, Марія Хурсенко продовжує музичну справу свого талановитого батька. Вона також займається його творчим архівом, створює нові аранжування його пісень та активно виступає з його піснями у нових версіях на сцені.

Однією з композицій її батька, якій Марія Хурсенко подарувала друге життя у своєму виконанні, стала пісня «На острові чекання» в новому аранжуванні композитора Сергія Кондратьєва. На відміну від оригіналу, який витриманий в стилістиці класичного поп-фанк шлягеру кінця 1980-х – початку 1990-х, ця кавер-версія має відчутні риси естрадної пісні-романсу. Вона звучить значно повільніше, замість властивої оригіналу ритмічності й танцювальності, тут на першому плані – мелодекламаційна лірична оповідальність, чуттєвість та емоційність інтонування. Супровід так само є суто-романсовим, в його основі – розвинута партія фортепіано, фактура якого є основним виражальним засобом в аранжуванні. На наш погляд, саме така інтерпретація більш вдало розкриває лірично-філософський зміст пісні.

Звернемося до поетичного тексту пісні «На острові чекання». Слова пісні розкривають вічну тему кохання. Провідним образом тут є очікування: очікування кохання («Поклич мене любов у подорож кохання, я так давно живу на острові чекання»), очікування на ту людину, з якою захочеться провести життя разом («знати, що людина із тобою саме та»). Проте тут також присутній мотив самотності у житті, переданий через метафору кольорів («О плями чорно-білі у щоденному житті») та невідворотності долі у швидкоплинному житті («Та крутиться Земля, щаслива мить тікає, її не здоженеш, якщо життя немає»). Образ очікування тут має і тривожні нотки, що втілюються у емоції стану тривоги та невпевненості, у метафорі, що підкреслює нестабільність часу очікування. («Ти знову згубиш слово і у прірву

під час»). Ліричний герой пісні співає про надію на те, що він ще зустрине любов («Бо я іще надіюся, бо я іще люблю»), про бажання позбутись самотності та постійного стану чекання. В цілому, текст пісні піднімає лірико-філософські роздуми про те, що чекати «на острові чекання» на любов не можна вічно, бо час минає, життя минає. А без кохання «життя немає».

Музична образність пісні «На острові чекання» цілковито відповідає поетичному змісту. Мелодія куплетів пісні є декламаційною за своєю природою. Це – мелодекламація, яка вдало підходить для передачі насичених метафорами роздумів ліричного героя пісні, які є в тексті. У романсовому жанровому прочитанні у виконанні Марії Хурсенко мелодекламаційність виявляється яскравіше, ніж навіть в оригінальній версії у виконанні її батька. Натомість мелодія приспіву є більш широкою. Вона побудована на секвенції (композитором використана «золота секвенція»), а секвенційний розвиток дає можливість створити розлогу мелодію широкого дихання. Гармонія пісні побудована переважно на діатонічних септакордах, часто – з доданими тонами та іншими ускладненнями вертикалі. Гармонія куплету починається із нестійких послідовностей септакордів судбодомінантової та домімантової функцій, тонічна гармонія представлена мало. Це створює відчуття нестійкості, яке вдало передає образи ліричних роздумів, вагань, переживань героя пісні. Яскраво доповнює ці засоби музичної виразності й аранжування. Перший куплет звучить під супровід одного лише фортепіано. Інші інструментальні партії (ударні, бас-гітара, електрогітара, синтетичні «пади») вступають тільки в приспіві. Другий куплет так само звучить камерно, майже виключно під фортепіано, з тихим басом та «падами». Полегшення фактури інструментального супроводу у куплетах виводить мелодекламаційну вокальну партію на перший план, зосереджуючи увагу слухача на тексті пісні.

Загалом, пісня «На острові чекання» у виконанні Марії Хурсенко є взірцем лірико-філософського романсу в українській естрадній пісенній ліриці. Нове прочитання відомої пісні початку 1990-х актуалізувало її зміст

для сьогодні, адже усім українцям в цей нелегкий час доводиться чекати – кохання, кінця війни та перемоги.

Після виконання української ліричної пісні-романсу ми вирішили звернутись до ліричного пісенного жанру польської популярної музики. Для цього ми обрали пісню співачки Sanah «**Вайка**» («Казка»). Ця пісня написана на однойменний вірш «Вайка» польського поета ХХ століття Кшиштофа Бачинського. Твір було створено під час Варшавського повстання, події якого письменник і описав у ньому. Поет у своєму поетичному творі говорив, що там, де немає любові та розуміння, нічого доброго не виросте, що війна забрала в багатьох людей їх дитинство та юність. Дуже прикро, що історія часто повторюється, і що зараз рядки цієї пісні відгукуються не тільки в серцях поляків, а й в українських серцях. Ця лірична пісенна композиція надзвичайно резонує із подіями українського сьогодні.

Кшиштоф Каміль Бачинський (1921-1944) є польським поетом часів Другої світової війни. Він служив солдатом Армії Крайової та був вбитий під час Варшавського повстання німецькими фашистами. З-під його пера з'явилося на світ одні з найчудовіших літературних творів, які користуються великою популярністю і визнанням донині. Творчість Бачинського змінювалося разом із його ставленням до дійсності. Значну частину ранніх творів Бачинського становлять вірші про кохання. Після початку Другої світової війни і його поезії все голосніше почала звучати тема боротьби, солдатського героїзму, роздумів про вибір, який необхідно зробити. На першому плані у творчості Бачинського виявляється контраст між ідилічною картиною дитинства та катастрофою, яка обернула цей світ на порох. Однак на відміну від авторів, чия творчість його надихала, Бачинський був поетом Апокаліпсису не очікуваного, а того, що втілюється в реальність. Кшиштоф Бачинський ще за життя здобув визнання літераторів старшого покоління. Він по праву вважається найважливішим польським поетом воєнного покоління [16].

Одним із найцікавіших творів Кшиштофа Бачинського є «Вайка» («Казка»). Незважаючи на свою привітну, невимушену назву, цей вірш порушує надзвичайно складні проблеми, пов'язані з трагедією, яка спіткала покоління автора та всіх людей, що жили тоді. У «Байці» ми можемо знайти багату колекцію багатьох різноманітних стилістичних засобів. У тексті ми можемо знайти, серед іншого, такі прийоми, як анімація («*świergotał jak ptak na ramieniu żywot mądry rosnących lip*»), антоніми («*coś wschodzio, a potem marło*»), антропоморфізація («*góry mrucząc prowadziły pod obłok*»), епіфора («*z tym uśmiechem który dobrze znasz*»), епітети («*trumny dębowe*», «*biały świt*»), евфемізм («*Więc odeszli. Śpiewał obcy czas*»), порівняння («*Gwiazdy były nisko jak gołębie*») та метафори («*w fale nieba*»). Причому слід зазначити, що назва вірша, яку автор дав створеному ним змісту, є своєрідною іронією. Казка, як жанр літератури, зазвичай характеризується моральним повчанням, а також щасливим кінцем. Водночас у своєму вірші поет розповідає про жорстокість війни, голокост і остаточну смерть, для якої готують «дубові труни». Кшиштоф Бачинський виражає своє бунтарство своєю поемою «Байка» — проявом світу, в якому доводиться жити автору та всьому його поколінню. Він чітко підкреслює, що Друга світова війна позбавила його та його товаришів, колег, рідних і близьких прекрасного часу вступу в доросле життя, безтурботного дитинства, яке має бути наповнене посмішками та веселощами, а також легковажної юності, яка ніколи не повернеться. Крім того, Кшиштоф Бачинський, посилаючись на Біблію, передбачив, що ідентична катастрофа для всього людства повториться, бо буде гарантованою світом, наповненим війною.

Пісня «Вайка» була написана у 2022 році – як раз в той рік, коли, на жаль, це пророцтво великого польського поета війни збулось. Її авторами є польська співачка, скрипалька та композиторка Sanah та польський музикант і музичний продюсер Arkadiusz. Відеокліп на пісню (режисер – Михал Паньщик) доповнює образ пісні. В кадрі – дівчина, яка блукає по кладовищу серед могил, що недвозначно натякає на трагічний підтекст поезії Кшиштофа Бачинського.

Жанр пісні «Вајка» близький до балади. За стилем це – індіпоп. Форма пісні наслідує куплетну форму вірша Бачинського. В оригіналі тональність – мі мінор. Це – лірико-трагічна тональність, яка вдало підходить під зміст поезії. До речі, в ній написано одна із найбільш трагічних фортепіанних прелюдій польського композитора Фредеріка Шопена – №4 з циклу «24 прелюдії». В гармонічній схемі пісні, власне, є натяк на акордову прогресію з цієї прелюдії – низхідний хід басу, що символізує невідворотність долі. Аранжування пісні використовує традиційні для поп-стилю тембри електрогітари, бас-гітари, фортепіано та ударних, а також – тембри струнного оркестру. Оркестрове аранжування дає змогу додати симфонічного розвитку в фактуру пісні, доповнити образ тембровою драматургією у вигляді додаткових ліній, підголосків, лейтмотивів. Лейтмотивами, які проходять через все аранжування пісні у струнних інструментів, є низхідна секундова інтонація плачу та низхідний трихордовий мотив (III-II-I ступені), що символізує жаль. Останній також підхоплюється бек-вокальною партією. Вокальна партія так само насичена секундовими інтонаціями смуту. Мелодія куплету є більше речитативною, мелодекламаційною. На нашу думку, тут також є інтонації з польських народних колискових, адже мелодика приспіву обертається навколо коливання між третім, другим та першим ступенями (як ми могли почути і народній колисковій, що раніше виконувалась в проекті).

Таким чином, музика пісні «Вајка» в цілому створює трагічний образ невідворотності, людської драми, який резонує у поляків із подіями другої світової, а в українців – з подіями нашого драматичного сьогодення.

Останньою піснею концертної програми творчого проекту звучить одна із найвідоміших патріотичних українських пісень – «Україна» Тараса Петриненка. Її по праву називають «неофіційним гімном України», адже в другій половині 1980-х років вона стала символом руху за незалежність в нашій країні, окупованій радянською владою.

Пісні Тараса Петриненка глибоко вкорінені в народнопісенний мелос. Його співак увібрав іще в дитинстві разом із тими рідкісними народними

піснями, які звучали у виконанні його батьків удома. У своїх авторських піснях «артист несе свої почуття щирої любові до рідного краю, а серця слухачів резонують із цими емоціями та сповнюються патріотизмом. Петриненко зазвичай пише тексти для своїх пісень сам. Можна сказати, що пісня в співака народжується як єдине авторське ціле, де текст komponується одразу, невідривно від музичної інтонації» [30].

Історія однієї із найвідоміших патріотичних українських пісень почалась у часи вимушеної творчої імміграції Петриненка в тодішню РСФСР у 1980-х роках. Одним з факторів, який тоді вплинув на рішення Петриненка поїхати в добровільну еміграцію, була постанова з Москви на дозвіл публічного виконання пісень виключно авторства членів Спілки композиторів. Якщо ти не був членом Спілки, в Україні твої пісні виконувати було заборонено. Проте на території РФСР, особливо у віддалених її регіонах, такої заборони не було. А Петриненку важливо було створювати й співати саме свої власні авторські пісні. Саме тоді з'являється ідея написання пісні.

У чернетках «Україна» з'явилася ще в той час, коли Петриненко виступав з ансамблем «Чарівні гітари». Автор пригадує в одному інтерв'ю свою роботу над піснею так: «Це не типово, але першим виник заспів; приспів з'явився трохи пізніше. Я не поспішав з "Україною", бо знав: у ті часи ніде я її співати не зможу. Це було нереально. Її народження тривало не один рік. Я часто повертався до пісні, щось згадував, змінював, перебирав» [30]. Спочатку композитор написав мелодію, потім вірш, а далі постійно шліфував пісню, адже часу в нього було вдосталь. Бо коли Петриненко працював над піснею, він робив це «без найменшої надії, що колись пісня буде кимось почута» [30]. Остаточну пісню було написано в 1982-му році.

Хоч «Україну» й було спочатку написано в шухляду, музиканту все ж вдалося записати її в Будинку звукозапису таємно в 1987 році. Створюючи її, співак навіть не думав, що вже через кілька років ця пісня перетвориться на справжній неофіційний «духовний гімн» України. Проте згодом Петриненко зізнався, що дійсно надзвичайно щасливий, що зміг написати таку чудову

посвяту своїй країні, «проте спеціального задуму створювати духовний гімн не мав, а просто освідчився в любові своїй Країні, рідному народу» [30].

Поворотним моментом у співацькій кар'єрі Тараса Петриненка стала прем'єра його пісні «Україна» на радіо «Промінь» в одній із ранкових інформаційно-музичних програм (згодом мелодія «України» стала її позивним). З легкої руки редактора «Променю» Вероніки Маковій, попри побоювання утисків влади, ця пісня потрапила до ефіру УРСР. Це дійсно був майже героїчний вчинок, адже любити тоді дозволялося тільки «радянську вітчизну». Любити інші країни було «табу». Незважаючи на те, що це був уже 1987 рік, Вероніка Маковій та інші працівники, що готували передачу до ефіру, могли залишитися без роботи. Пізніше Петриненко згадуватиме її слова так: «Вона мені перед тим сказала: "Нас усіх завтра, може, посадять, але я цю пісню поставлю"» [22].

Другою сходинкою до всесвітньої слави цієї знаменитої пісні стало те, що вона потрапила в ефір «Ранкової пошти» Центрального телебачення. У редакції останньої виникла ідея робити тематичні національні програми. Тож знімальна група з Москви приїхала до Києва знімати передачу. Хоч як парадоксально це може звучати, вони вхопилися за цю пісню, і «Україна» прозвучала фінальним акордом «Ранкової пошти». Після виходу пісні в ефір її співала не тільки вся Україна, а й увесь СРСР. Після виходу в московському ефірі наступного дня пісня отримала «зелену вулицю» й в українському ефірі. Після цього «Україна» виконувалася завжди та скрізь, на кожному концерті гурту «Гроно». А про саму пісню вже зовсім скоро стали говорити як про неофіційний духовний гімн України.

Згодом, пісня «Україна» увійшла в переломний для усієї української музики кінця 1980-х років альбом Петриненка «Я професійний раб», що вийшов на спільному україно-канадському лейблі «Кобза» в 1989 році. Кожна з десяти україномовних пісень альбому «Я професійний раб» гурту «Гроно» у виконанні Тараса Петриненка стала цвяхом у труну всієї репресивної машини Радянського Союзу, який уже активно тріщав по швах. Ці хіти збудували

суспільство, насамперед, своїм національно орієнтованим мелосом, поєднаним із стилістикою рокмузики.

У 1989 році пісня «Україна» визвала неабиякий патріотичний підйом на фестивалі «Червона Рута», що відбулась у Чернівцях 17–24 вересня. Це справді була знакова та доленосна подія для Української державності. Фестиваль вивів на велику сцену нову молодіжну національну музичну естраду, яку до цього радянська влада всіляко намагалася заборонами й утисками знищити. Відкрита «Рутою-89» нова україномовна музична хвиля здобула нечувану популярність в Україні та в українській діаспорі. Це був «свіжий ковток повітря в українській культурі – українська пісня зазвучала з новою силою» [30]. Численні композиції, що вперше було виконано на цьому фестивалі, умить перетворилися на хіти. Так само сталося із піснею «Україна». Її виконання автором на концерті стало остаточним утвердженням національної ідеї через мову масової музичної культури, яка має колосальний вплив на слухацьку аудиторію.

В чому ж секрет популярності пісні «Україні»? На нашу думку, композитор надзвичайно вдало підібрав виражальні засоби для втілення ідеї пісні. Пісня звучить в мажорі, що надає певного життєстверджуючого характеру та надихає на надію. Форма пісні – куплетно-приспівна, де і куплет і приспів мають яскраві інтонації, які легко запам'ятовуються. В основі мелодики куплету лежить висхідна велика секста на початку (V – III ступені ладу), а також – варіантний розвиток початкового мотиву, що спирається на оспівуванні звуків мажорного тонічного секстакорду. Інтонація висхідної сексти апелює до багатівікової практики народної пісні-романсу, де саме ця інтонація з подальшим поверненням на I ступень ладу є поширеною. Інтонації приспіву так само мають глибинний інтонаційно-гармонічний зв'язок з народною піснею, який проявляється у варіантному викладі мелодики та у мажоро-мінорних гармоніях у супроводі. Ці інтонаційні особливості мелодики вокальної лінії посилюються композиційним та тембровим рішенням аранжування музичного супроводу. За словами О. І. Коменди,

«ладовогармонічний зміст пісні виявляється дуже глибоким, символічним вираженням її мелодичного змісту та жанрово-стильової генези» [14].

Сьогодні пісня Тараса Петриненка «Україна» входить у десятку українських пісень, які найчастіше переспівують інші артисти. Відома рок-версія пісні у виконанні гурту «Скай», яка отримала схвальний коментар самого автора, що починав саме як рок-музикант. Мелодія пісні також щодня звучить у виконанні карильйона в Михайлівському Золотоверхому соборі. Сам автор у розмовах про свій шедевр неодноразово зізнавався, що перетворився з автора ніби на стороннього споглядача за неймовірною долею цієї своєї найвідомішої композиції.

Сам того не усвідомлюючи, Тарас Петриненко закарбував у тексті своєї знаменитої «України» весь свій творчий і життєвий шлях під час цього останнього буремного десятиліття існування СРСР. Фактично пісня створювалась у добровільній еміграції артиста, змушеного полишити Україну через постійні утиски та перебивання творчого кисню з боку радянської влади, через заборону на творчість і виконання власних пісень. За волелюбним і патріотичним українцем у час посилення ідеологічного тиску в другій половині 1970-х – початку 1980-х дійсно вівся постійний контроль. Проте «після далечі доріг» по різноманітним концертним майданчикам російської й інших радянських республік своє «вірне серце» Тарас Петриненко «поклав до ніг» своєму рідному краю. Повернувшись до України, своїм талантом співак «розпалив тисячі сердець» своїх співвітчизників щирими патріотичними піснями, насиченими глибинними зв'язками з національною культурою та сповнених любові до рідної землі.

ВИСНОВКИ

Проект «Музичні діалоги: Україна-Польща» виявляється вкрай актуальним та значущим в контексті культурної взаємодії в сучасному світі. Музичний діалог дозволяє виразити та розуміти культурні аспекти, переходячи мовні та інші бар'єри. Проект може служити ефективним інструментом для популяризації та збереження культурних традицій обох країн, особливо серед молодого покоління. Робота над проектом виявила важливість та актуальність дослідження мистецьких аспектів різних національних культур для зміцнення взаєморозуміння та підтримки міжнаціональних відносин.

Дослідження, зроблені в рамках підготовки проекту, дозволили виявити силу музики як засобу сприяння культурній взаємодії та розумінню між Україною та Польщею. Під час роботи над музично-теоретичною частиною творчого проекту було виявлено спільні елементи в музичних традиціях обох країн та показано, як вони взаємодіють та впливають один на одного протягом останніх трьох століть. Розвиток музичної культури в Україні та Польщі, пов'язаний з ХХ століттям вивів пісенний жанр на новий мистецький рівень. Особливо це проявилось у творчості артистів, які представляють масові жанри музичної культури, адже саме масове музичне мистецтво естради своїм розвитком завдячує саме тим кроскультурним взаємодіям, які особливо помітними стали в епоху глобалізації.

Робота над аналітичним розділом анотації до творчого проекту дозволила виявити деякі моменти перетину між обома музичними традиціями сучасної естради Польщі та України. Аналіз народнопісенних творів (пісні «Ой верше мій, верше» та «Ој, Ту Rzeko») у сучасних версіях польських та українських артистів показав, що сучасні музиканти надзвичайно тонко та творчо підходять до інтерпретації фольклорних зразків, виявляючи засобами сучасних аранжувань найтонші грані їхнього змісту. В той же час аналіз

авторських вокальних композицій виявив, що і українська, і польська пісенна естрада активно залучає фольклорні інтонації в сучасний музичний пісенний матеріал.

Аналіз ліричних авторських пісенних творів (пісні «На острові чекання» та «Вајка») також виявив спільні риси. В обох пісенних композиціях піднімаються важливі лірико-філософські питання, які співзвучні нашому сьогоденню. Звернення до стилістики рок-музики в масовій музиці обох країн (пісні «Два вікна» та «Aleja Gwiazd») показало, що музичні хіти минулих десятиліть в обох країнах користуються популярністю у сучасних молодих артистів, які актуалізують їх зміст за допомогою актуальних жанрово-стильових засобів. Аналіз пісні «Гей, соколи», яка є спільною для пісенної практики обох країн у ХХ-ХХІ столітті, довів, що ця пісня є прикладом вокального твору, в якому переплелась культура України і Польщі. Це – пісня, яка знаходить відгук у серцях представників обох націй та є надзвичайно змістовно насиченим музичним вокальним твором. І, нарешті, аналіз пісні «Україна» Т. Петриненка, яка звучала останнім «акордом» концерту в рамках творчого проєкту «Музичні діалоги: Україна-Польща», довів, що в наш непростий час надія на перемогу є саме тим, що об'єднує зараз два народи – український та польський.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Баландіна Н. Масифікація польсько-української пісні «Hej, sokoju!» («Гей соколи!»). URL: <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2018/9.1/2.pdf> (дата звернення: 10.08.2019)
2. Верхратський І. Про говор галицьких Лемків. Львів, 1902. 489 с.
3. В'ячеслав Хурсенко. Офіційний сайт. URL: <http://khursenko.com/> (дата звернення - 19.11.2023)
4. Гайтана. Біографія. URL: <http://gaitana.com/biography.html> (дата звернення - 19.11.2023)
5. Гальчак Б., Харчишин О. Звідки прилетіли «соколи»? Рефлексії над генезою популярної пісні. URL: <http://uamoderna.com/md/halczak-kharchyshyn-hei-sokoly?fbclid=IwAR16xdLQZ6N4FityHEtOk2BekmybeDup5jEEB2zdDCaiIFDхuрsmВМАРazU> (дата звернення: 13.10.2023).
6. Гальчак Б., Харчишин О. Польсько-українські відносини на тлі історії популярної пісні „Hej, Sokoju!” («Гей соколи!»). *Русинистични студії*. 2021, т. 4, №. 4, С. 39-56.
7. Главацький Д. Українсько-польські мовні зв'язки. Науково-дослідницька робота. Біла Церква, 2006. 86 с.
8. Гнатюк В. Тимко Падора в українському історично-культурному процесі / «Українська школа» в польському романтизмі / За ред. Сергія Ткачова. Тернопіль: Підручники і посібники, 2002. С. 113-126.
9. Гойс П. “Гей, соколи!”: Пісня, яка об'єднує українці, поляків, словаків та чехів. URL: <https://nsru.com.ua/novini/gej-sokoli-pisnya-yaka-ob-iednuie-ukrainci-polyakiv-slovakiv-ta-chehiv/> (дата звернення 22.09.2023)
10. Груздєв С. Автор пісні «Гей, соколи!» – народжений на Вінниччині поляк, який мріяв про вільну Україну. *Главком*. 2018. 29 бер. URL: <https://glavcom.ua/vinnytsia/publications/avtor-pisni-gey-sokoli-narodzheniy-na-vinnichchini-polyak-yakiy-mriyav-pro-vilnu-ukrajinu-485076.html> (дата звернення 22.09.2023)
11. «Душу розірвали». Олександр Пономарьов і Михайло Хома переспівали легендарну пісню Гей, соколи. URL: <https://life.nv.ua/ukr/znamenitosti/oleksandr-ponomarov-i-dzidzio-emocijno-perespivali-legendarnu-pisnyu-gey-sokoli-divitis-video-50308404.html> (дата звернення 22.09.2023)
12. Золотий фонд української естради: Хурсенко В'ячеслав. URL: <http://www.uaestrada.org/spivaki/hursenko-vyacheslav/> (дата звернення 22.09.2023)

13. Козак Є. «Гомін Верховини: Гуцульські, лемківські, бойківські та закарпатські народні пісні в обробці для мішаного та жіночого хорів». Львів: Книжково-журнальне видавництво. 80 с.
14. Коменда О. І., Чистякова А. Р. «Україна» Тараса Петриненка. Актуальні проблеми розвитку українського мистецтва: культурологічний, мистецтвознавчий, педагогічний аспекти: мат. V Всеукр. наук.-практ. конф. (Луцьк, 29.05.2020): Луцьк: СНУ імені Лесі Українки, 2020. Вип. 1. С. 127–129.
15. Культурно-гуманітарне співробітництво між Україною та Польщею. URL: <https://poland.mfa.gov.ua/spivrobotnictvo/231-kulyturno-gumanitarne-spivrobotnictvo-mizh-ukrajinoju-ta-polyshheju> (дата звернення 12.09.2023)
16. Кшиштоф Каміль Бачинський. URL: <https://culture.pl/ru/artist/kshishtof-kamil-bachinskiy> (дата звернення 29.09.2023)
17. Лемки: цікаві факти та відомості про український субетнос. URL: <https://spadok.org.ua/lemkivshchyna/lemky-istorychna-dolya-pokhodzhennya> (дата звернення 19.09.2023)
18. Літвин М. Українсько-польські відносини. Новітня доба. Львів: Національна академія наук України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича., 2017. 732 с.
19. Логачова О. В'ячеслав Хурсенко. Світлої пам'яті. URL: <https://uain.press/videos/v-yacheslav-hursenko-svitloyi-pam-yati-150729> (дата звернення 14.10.2023)
20. Любченко В. Падура Тимко // Енциклопедія історії України. Т. 8. К.: Нак. думка, 2011. С. 19-20
21. Майчик І. Співаночки мої. Хорові обробки лемківських пісень. Київ: «Музична Україна». 1967. 109 с
22. Маслій М. Г. Музика мене вибрала сама. Газета «День». 2017. 17–18 листоп. С. 22–23.
23. Матвіїв А. Тимко Падура, якому приписують “Гей, соколи”: поляк, український патріот, борець проти російської імперії, жебрак, геній. URL: <https://ua.pl/tymko-padura-yakomu-prypysuiut-hei-sokoly-poliak-ukrainskyi-patriot-borets-proty-rosiiskoi-imperii-zhebrak-henii> (дата звернення 22.09.2023)
24. Мирошніченко І. М. Практична фонетика польської мови з елементами правопису. Київ, 2020. 62 с.
25. Пачос Ю. В. Культурне співробітництво України та Польщі на сучасному етапі. Вісник слов'янських культур. 2013. №4 (30). С. 38-42
26. Полячок Д. Композиторська, піаністична та літературна творчість Кароля Шимановського в Єлисаветграді в 1917–1919 рр. *Музична україністика: сучасний вимір*. Вип. 6. Київ: ІМФЕ ім. М. Т. Рильського, 2011. С. 199–211.

27. Рант Л. Композитори Лемківщини. Косів: Лемківське книговидавництво «Просвіта», 2010. 80 с.
28. Рік Польщі в Україні. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/911556.html> (дата звернення 02.09.2023)
29. Романюк І., Пачос Ю. Фестивалі української культури в Польщі як елемент мистецької українсько-польської співпраці початку ХХІ ст. *XX століття: культура, ідеологія, політика*. 2014. Вип. 19. С. 206-213.
30. Рудяченко О. Тарас Петриненко, музикант: «Дякую тобі, Господи, що співати "ні про що" я так і не навчився!». Інформаційне агентство «Укрінформ». 2019. 3 грудня. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-culture/2829887-taras-petrinenko-muzikant.html> (дата звернення: 14.09.2020).
31. Садовський П. Історія української музики. Київ: Музична Україна, 1997. 240 с.
32. Склярєвська Н. Лемківські пісні та їх виконавці. Київ: Музична Україна, 2000. 180 с.
33. Соболевський М. Лемківські співанки. Київ: Музична Україна, 1967. 319 с.
34. Торконяк Н. І. Лемківський фольклор: погляд крізь віки : анотація до творчого проекту на здобуття освітнього ступеня магістр. Київ, 2022. 63 с. URL: <https://elib.nakkkim.edu.ua/handle/123456789/4576> (дата звернення 12.09.2023)
35. Харчишин О. «Hej, sokoły!» («Гей соколи!»): тексти і контексти пісні. Народознавчі зошити. 2019. № 5 (149). С. 1246-1259
36. Jazz Bez. Матеріал з Вікіпедії - вільної енциклопедії. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Jazz_Bez (дата звернення 01.10.2023)
37. Kamiński, M. (1875), *Żal za Ukrainą: piosnka przypisana Wandzie Pudłowskiej prez Macieja Kamińskiego*. Режим доступу: <https://polona.pl/item/zal-za-ukraina-piosnka-przypisana-wandzie-pudlowskiej,NjKxNzAxMTA/2/#info:metadata> (дата звернення 22.09.2023)
38. Kharchyshyn, O., Halczak, B. (2020), *Refleksje nad genezą pieśni «Hej, sokoły!»*. *Ukraińskie Towarzystwo Historyczne w Polsce*. Режим доступу: <http://uitp.org.pl/index.php/67-refleksje-nad-geneza-piesni-hej-sokoly> (дата звернення 22.09.2023)
39. Meaning of Aleja Gwiazd by Zdzisława Sońnicka. URL: <https://www.songtell.com/zdzis-awa-so-nicka/aleja-gwiazd> (дата звернення 01.11.2023)
40. Oj Ty Rzeko. Джамала виконала рідкісну польську народну пісню на знак подяки за допомогу Україні. URL: <https://life.nv.ua/ukr/znamenitosti/dzhamala-garno-vikonala-ridkisnu-polsku-narodnu-pisnyu-na-znak-podyaki-video-50249467.html> (дата звернення 10.10.2023)

41. The Hardkiss представляє рок-версію пісні «Два вікна» співачки Гайтани. URL: <https://orest.com.ua/music/the-hardkiss-predstavlyaye-rok-versiyu-pisni-dva-vikna-spivachki-gajtani> (дата звернення - 19.11.2023)
42. Żal (muz. Maciej Kamiński), Cyfrowa Biblioteka Polskiej Piosenki. URL: [https://bibliotekapiosenki.pl/utwory/Zal_\(muz_Maciej_Kamienski\)](https://bibliotekapiosenki.pl/utwory/Zal_(muz_Maciej_Kamienski)) (дата звернення 22.09.2023)
43. Żal za Ukrainą : piosnka przypisana Wandzie Pułłowskiej URL: <https://polona.pl/preview/0031ca3b-efc7-4df5-ab1a-9567ef0ec6cb> (дата звернення 22.09.2023)

ДОДАТКИ

Додаток А

Афіша творчого проєкту

**Сценарій презентації творчого проєкту
«Музичні діалоги: Україна-Польща»**

Вед.1. Добрий день, шановні гості!

Вед.2 Ми вітаємо вас в цій прекрасній залі та дякуємо, що ви завітали до нас.

Вед.1 Сьогодні ми зануримося у світ музики двох країн, а саме, України та Польщі.

Вед.2 Польська та українська мова на слух досить схожі, адже колись частина України входила до Речі Посполитої так само, як і Польща. Тому деякі слова ми запозичили одне в одного. Хоча вони можуть здаватися однаковими, але їх написання різне.

Вед.1 Свобода і гідність — спільні цінності для України та Польщі. Це ми бачимо і в піснях, у яких закарбувався столітній досвід відстоювання прав та свобод.

Вед.1 Напевно, кожен чув пісню «Гей, соколи», але не знав, що вона належить до найпопулярніших не тільки в Україні, а й у Польщі. Кожна країна інтерпретує пісню по-своєму. Поляки співають про те, що вони сумують за втраченими землями, які тепер є частиною України. А українці - про козака, який іде воювати, захищати свою землю.

Вед.2 Для нас особливо зараз є актуальним мотив розставання чоловіка з коханою жінкою та родиною. Багато молодих людей змушені залишати свої родини та емігрувати за кордон у пошуках праці чи воювати з московським агресором на Сході України.

Вед.1 В останні роки в Україні з назвою «Гей, соколи!» проходять навіть фестивалі козацької, патріотичної етнічної пісні.

Вед.2 І прямо зараз ми з вами почуємо, як вона зазвучить на двох мовах одночасно. До вашої уваги пісня **«Гей, соколи» у виконанні Марії Завадько.**

Вед.1 Відома нам усім пісня «Ой, верше мій, верше» приховує за собою вікову історію. Мало хто знає, але вона є лемківською народною і однією з найбільш виконуваних серед українських співаків.

Вед.2 Зануримося трохи в історію. Хто ж такі лемки? Лемки — це етнографічна група українців, що мешкає або походить із Лемківщини, розташованої в карпатських Бескидах на території сучасних Польщі, України та Словаччини.

Вед.1 Назву «лемки» виводять від часто вживаного ними в розмові слова «лем», що значить «тільки» і цей термін з'явився лише на початку ХІХ ст.

Вед.2 Внаслідок обміну населенням між комуністичною Польщею та Радянською Україною, проведеним у 1944—1946 роках близько 95 тисяч лемків із Польської народної республіки було переселено на територію УРСР, а решту під час операції «Вісла» — на північно-західні землі Польщі.

Вед.1 Після вигнання лемків з історичної території пісня «Ой, верше мій, верше» стала символом туги народу за втраченою батьківщиною.

Вед.2 До вашої уваги пісня «Ой верше, мій верше» у виконанні Лариси Вовненко та Марії Завадько.

Вед.1 Війна Росії проти України показала, як сильно ми прив'язані до свого дому: до дому-Батьківщини в найширшому сенсі, до малої батьківщини, де ти народився й до місця, де ти свідомо живеш своє життя. За ці роки окупанти систематично знищували наші оселі, а з початком повномасштабного російського вторгнення мільйони українців та українок були вимушені вмістити свій дім в одну валізку. Та попри всі страждання - відчуття дому завжди з нами, у наших серцях, у наших піснях.

Вед.2 Наймиліша та країна, де ти народився і виріс. Саме тому так багато пісень написано на честь рідної землі. Кожен край прославляє у піснях своїх історичних героїв, звичаї, краєвиди. Особливо шанобливе ставлення до природи, як дому для усього живого, спостерігаємо у фольклорі.

Вед.1 До прикладу, польська народна «Oj Ty Rzeko» («Ой ти річко»), де оспівується життєдайна сила річки, що рятує від спраги й гасить вогонь. Люди ходять до води пити, коня напувати, вогонь гасити. Одразу ж виникає асоціація із Польщею, яка допомагає нам гасити полум'я війни. І прямо зараз ми почуємо цю неймовірну польську народну пісню «Ой ти річко».

Вед.2 Біль, страждання, втрата – це те, що відчуває зараз кожен українець. Наші бійці забули про слово сон та спокій, а все це заради того самого дня – Дня Перемоги. Кожного дня, кожної хвилини ми втрачаємо, втрачаємо близьких та рідних нам людей.

Вед.1 Композиція «В чистім полі» допоможе передати ті почуття, які живуть зараз у серцях кожного українця. Зустрічайте Аліну Іванченко.

Вед.2 Упродовж останніх років з'явилася тенденція відродження старих пісень, надання їм нового звучання, враховуючи тренди сучасності.

Вед.1 Це є дуже важливою частиною розвитку музичної культури країни, адже вона показує новому поколінню, звідки та як починалася історія. Забуті композиції залишаються не тільки в спогадах людей того часу, а й стають улюбленими композиціями сьогодення.

Вед.2 І це правда, адже якщо їм не надавати нового подиху, то з часом їх просто почнуть забувати.

Вед.1 А зараз на сцені прозвучить польський хіт 1987 року у новій версії, слова якого і досі є актуальними. Адже кожен знає, що після темряви завжди настає світло.

Вед.2 Марія Завадько з піснею «Алея зірок».

Вед.2 Продовжуючи тему забутих пісень, хочеться додати, що і Україна не стала осторонь цієї тенденції.

Вед.1 У 2006 році на світ з'явилася пісня співачки Гайтани «Два вікна», яка зробила її популярною. А у 2023 році сталося відродження цього забутого хіта гуртом The Hardkiss. Пісня набула нового звучання. І саме зараз ви почувете, як з поп-хіта вона перетворилася на рок.

Вед.2 І знову на сцені Аліна Іванченко з піснею «Кобра».

Вед.1 Кохання – це те почуття, яке нас надихає, яке надає нам ті самі крила для нових звершень. Але не завжди ми можемо пробачити та вислухати людину, яку кохаємо. А якби були мудрішими, то все було б інакше.

Вед.2 Наша гординя зазвичай бере верх над нами, ми мовчимо і тому не можемо зрозуміти один одного. Але якщо кохання справжнє, то воно перемаже всі негаразди. До вашої уваги пісня, про те саме чарівне почуття - «На острові чекання».

Вед.1 Продовжуючи тему кохання, можна сказати, що воно може бути різним. Вірним чи зрадливим, взаємним чи нерозділеним, а може бути і справжнім. Про це говориться і в пісні «Я у тебе одна», яку виконає Лариса Вовненко.

Вед.2 Польська культура має багате різноманіття видів мистецтва. Музика, архітектура, живопис, поезія, цей список можна продовжувати безкінечно.

Вед.1 Але що буде, якщо об'єднати два види мистецтва? Якщо відомі всім нам вірші покласти на музику? Вони стануть ще більш проникливими, ще більше будуть торкатися глибин наших почуттів.

Вед.2 Це й зробила польська співачка Sanah. У 1944 році був написаний вірш «Вайка» (Казка) Кшиштофем Бачинським. Твір було створено під час Варшавського повстання, події якого письменник і описав у ньому.

Вед.1 Автор говорив, що там, де немає любові та розуміння, нічого доброго не виросте, що війна забрала в людей, їх дитинство та юність.

Вед.2 Дуже прикро, що історія часто повторюється і що зараз рядки цієї пісні відгукуються не тільки в серцях поляків, а й в українських серцях.

Вед.1 Вільна, незалежна, квітуча – це все про нашу неньку Україну.

Вед.2 Тож дуже хочеться, щоб нарешті настав спокій у нашій державі, у наших серцях.

Вед.1 Ми всі віримо, що якнайшвидше настане той день, коли ми відчуємо себе дійсно вільними у нашій рідній незалежній Україні.

Вед.2 Про це й говориться у пісні «Україно», яку виконають Лариса Вовненко, Юліана Іванова та Марія Завадько.

Слова Марії Завадько.

Всі разом: До зустрічі (Do zobaczenia).

ФОТОЗВІТ

1. Виконання пісні «Гей, соколи» . На сцені - Марія Завадько

2. Виконання пісні «Ой, верше, мій верше»
На сцені - Марія Завадько та Лариса Вовненко

3. Виконання пісні «В чистім полі»
На сцені – гість проєкту Аліна Іванченко

4. Виконання пісні «Aleja gwiazd»
На сцені - Марія Завадько

5. Виконання пісні «Я у тебе одна»

На сцені - Лариса Вовненко

6.

Виконання пісні «Україно»

На сцені - Марія Завадько , Юліана Іванова та Лариса Вовненко

